

ZPRÁVODAJ

MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Červen 2003

Ročník XIII

Číslo 6

ČASOPIS SE TISKNE NA RECYKLOVANÉM PAPIRU

OBSAH

Rozhovor měsíce

Mým cílem je kodifikace práva
životního prostředí..... 1

Aktuality

Ceny Business Leaders Forum uděleny 4
Do aktivit ke Dni Země se zapojilo i MŽP.... 5
Národní program čistší produkce
v ložiském roce 6
Průzkum veřejného mínění: Češi nesouhlasí
s kácením v národních parcích 7
Ministr Libor Ambrozek navštívil
Gruzii a Arménii 7
VÚV T.G.M. po povodních 8
Státní podnik Lesy ČR bude trestat
ilegální odstřel šelem 9

Evropská unie

Kvalita vody se zlepšuje, je ale třeba
ještě vybudovat řadu čistíren
odpadních vod..... 10
ČR plní požadavky na recyklaci obalů,
množství komunálního odpadu ale
končí na skládkách..... 14
Evropský den bez aut
a Evropský týden mobility 2003.....15
Twinning projekt pro implementaci rámcové
směrnice pro vodní politiku 16

Informujeme

Ekologicky udržitelný rozvoj globální
ekonomiky na planetě Zemi..... 17
Stav životního prostředí v jednotlivých
krajích ČR v roce 2001 20
K efektivnosti případné výstavby
kanálu Dunaj - Odry - Labe 22

Představujeme

Ekologové zvolili Ropáka
a vybrali Zelenou perlu..... 27
SEA 2003..... 27
Seznam distribučních středisek 28

Příloha

Přílohy I, II a III k Úmluvě o mezinárodním
obchodu ohroženými druhy volně žijících
živočichů a rostlin..... I - XLIV

Ministr Libor Ambrozek a hejtman Olomouckého kraje Jan Březina oslavili Den Země jízdou na kole Litovelským Pomoravím

Mým cílem je kodifikace práva životního prostředí

Rozhovor Jany Plamínkové s náměstkem ministra
životního prostředí – ředitelem sekce legislativy
a státní správy JUDr. Petrem Petržílkem, PhD.

Tradiční otázka na úvod: na MŽP proběhly velké organizační změny. Projevily se nějak i ve vaší sekci?

Naše sekce žádné změny nezaznamenala – zřejmě je její rozložení optimální. Rozkladová komise je odbor, který zajišťuje nejen klasické správní řízení o rozkladech, tedy o řízeních, o nichž rozhoduje ministr, ale i oblast výkladu právních předpisů tam, kde jsou tyto výklady nejednotné zejména z hlediska vnitroresortního. Kromě toho přezkoumává i legislativní návrhy, a to zejména z titulu autority členů legislativní komise, kterou tvoří většinou akademici z různých právnických fakult. To je pro naši práci velmi podstatné.

Legislativní odbor zajišťuje samotnou přípravu právních předpisů, podílí se na přípravě věcných podkladů pro tyto předpisy a odpovídá za legislativní stránku jejich zpracování, za vnitřní i meziresortní připomínkové řízení, za projednávání těchto předpisů v Legislativní radě vlády a následně v Parlamentu.

Odbor právní a řízení státní správy se zaměřuje zejména na právní spory, které ministerstvo vede před příslušnými orgány, zejména soudy, posuzuje smlouvy uzavírané ministerstvem,

popřípadě navrhuje řešení některých právních situací, které se vyskytují v nižších složkách výkonu státní správy v oblasti životního prostředí, to znamená na krajských úřadech a v pověřených obcích. S tím souvisí i jeho další podstatné zaměření, a to na reformu veřejné správy. U nás garantuje pro oblast životního prostředí tento odbor správný chod těchto

úřadů a správné informační zajištění nižších složek.

Jak se změnily odbory výkonu státní správy? Fungují jako předtím, nebo přešla část kompetencí na kraje?

Pokud se týče našich územních odborů (tedy odborů výkonu státní správy – 500), tak tam se toho z hlediska kompetencí též příliš nemění. Rozhodují většinou v druhém stupni, pokud jde o prvostupňové rozhodování krajů nebo o prvostupňové rozhodování České inspekce životního prostředí. Uvažuje se o tom, že tato územní pracoviště budou transformována v nezávislé instituty typu správních tribunálů, ale to je výhled, který se teprve zpracovává – nejde o otázku nejbližších let.

Pod vaši sekci spadá i Česká inspekce životního prostředí...

Ano, to je jediná podřízená organizace, pro kterou v naší sekci vykonáváme funkci zřizovatele. Mělo by v ní dojít k razantnějším změnám spočívajícím především v přechodu od složkového pojetí kontroly k integrovanému dozoru. Pokud jde o průběh řízení, tak se předpokládá, že stejně jako například u Státního úřadu pro jadernou bezpečnost bude rozhodovat v druhém stupni ředitel této organizace. Tím zároveň umožníme i zmíněnou transformaci územních pracovišť na správní tribunály. Na ČIŽP se předpokládají i další změny, které souvisejí se změnou pravomocí, odpovědnosti, popřípadě funkčního zařazení stávající organizační struktury ČIŽP. Dotkne se to hlavně působnosti hlavních inspektorů.

Zvýší se pravomoci inspektorů?

Ano, předpokládá se, že se zvýší pravomoci řadových inspektorů. Možná se mírně sníží pravomoci hlavních inspektorů, ale to záleží na schválení ministrem, případně poradou vedení ministerstva. A zesílí se pravomoc ústředního vedení, protože to by mělo rozhodovat v druhém stupni o rozhodnutí oblastních inspektorátů. Druhostupňové rozhodování dosud zabezpečují odbory výkonu státní správy. Počítá se samozřejmě i se změnou územního členění Inspekce tak, aby se co nejvíce blížila za prvé územnímu členění MŽP, ale především novému uspořádání samospráv na úrovni krajů.

Počítá se i s personálním posílením ČIŽP?

Personální posílení je závislé na rozhodnutí vlády, resp. Parlamentu, pokud jde o státní rozpočet. Implementační plán, který Česká republika přijala, počítá ještě s další fází personálního zajištění ČIŽP, ale jestli bude naplněn v takovém rozsahu, o kterém uvažujeme, je v tuto chvíli těžko předvídatelné. Zatím

musíme plánovat činnost ČIŽP v rozsahu současného personálního zajištění.

Mohl byste uvést nejdůležitější úkoly, které má před sebou vaše sekce?

Mezi běžnou prací patří rozhodování, vytváření nové legislativy a připomínkování legislativy jiných resortů, případně iniciativ krajů a poslanců. Z toho se odvozuje výhled naší činnosti do budoucna.

Pokud jde o naši vlastní legislativní iniciativu, lze konstatovat, že už jsme transponovali platné právo Evropských společenství – až na drobné výjimky. Říkám transponovali, nikoli implementovali. Pokud jde o transpozici, dokončili jsme harmonizaci s právem Evropských společenství a čeká nás práce na koncepčních materiálech typu kodifikace práva životního prostředí, zejména obecné části. Ta bude v první fázi doprovázena předložením nového zákona o životním prostředí, kde se zřejmě už zapracují otázky týkající se právní odpovědnosti za škody na životním prostředí, vrchního státního dozoru, zřízení správních tribunálů, nové procesní úpravy při povolování významných zařízení atd. Nevylučuji ani sloučení procesu EIA a IPPC, popřípadě i územního řízení. Bude se to týkat řady obecných a dalších důležitých ustanovení všech zákonů, které lze sloučit. Je možné, že otevřeme i prostor pro napojení jednotlivých složkových úprav na tento základní předpis tak, aby do budoucna byl vytvořen jeden kodex.

Kdy se přibližně počítá s přijetím tohoto kodexu?

Nemluvíme zatím o kodexu, mluvíme o zákonu o životním prostředí, protože v první fázi by měla být hotova jen ta obecná část s mírným přesahem do složkové úpravy. S předložením tohoto zákona se počítá na konci roku 2004. To je ale jen jedna stránka legislativní činnosti. Tou další je spolupráce na přípravě předpisů, které přednostně garantují jiné resorty – a tady je třeba zmínit zejména zavedení ekologických daní, dále probíhají významné práce na přípravě zákona o podpoře energie z obnovitelných zdrojů, podílíme se samozřejmě i na změně zákona o vodách. Do nového zákona o zadávání veřejných zakázek se snažíme prosadit, aby veřejná správa při výběrových řízeních brala ohled i na ekologickou způsobilost dodavatele, tedy zavádění systému řady ISO 14 000 nebo EMAS, a dále aby jednou z podmínek (aspoň fakultativních) při výběru výrobků byl i certifikát Ekologicky šetrný výrobek.

Myslíte, že se tato ustanovení podaří do zákona vtělit?

V současné době je tento zákon ve fázi projednání v Legislativní radě vlády. Dopisem ministra byl opakovaně tento požadavek vznesen i na předsedu Legislativní rady vlády dr. Rychetského. Návrh stanoviska na vystoupení ministra ve vládě zní ve stejném duchu. Legislativní proces ale samozřejmě s vládou nekončí, takže předpokládáme další uplatnění vlivu našeho ministerstva v Parlamentu ČR.

Chystá se i nový stavební zákon, na kterém spolupracuje MŽP s Ministerstvem pro místní rozvoj. Co bude v tomto zákoně nového z hlediska životního prostředí?

Stavební zákon je ve svých základních částech koncipován obdobně jako stávající úprava. Pokud jde o samotný proces územního plánování a územního

rozhodování, což nás zajímá z hlediska životního prostředí nejvíce, tak tam řada úprav je. Díky projednávání už věcného záměru zákona se nám podařilo výrazně zahrnout do této právní úpravy nástroje udržitelného rozvoje. Máme ovšem stále několik sporů s Ministerstvem pro místní rozvoj, které je třeba vyřešit. Možná je dobré poznamenat, že MMR už požádalo pana premiéra o odložení předkladu tohoto zákona do vlády na konec roku. Čas na jednání se tedy prodloužil a předpokládáme, že se nám podaří naše připomínky buď plně uplatnit nebo nalézt pro oblast životního prostředí přijatelné kompromisy. Obecně je ale nový návrh zákona už nyní k životnímu prostředí přátelštější než stávající úprava. Samozřejmě bude velmi záležet i na tom, jak bude vypadat tzv. doprovodný souborný zákon, který má novelizovat související předpisy, včetně předpisů v oblasti životního prostředí, ale ten jsme ještě neviděli. Tam očekáváme další možné střety. Sám stavební zákon se ale zatím stále zlepšuje. Nevíme ovšem, jak bude vypadat konečný návrh.

Průběh legislativního procesu mi připadá poněkud zvláštní: týmy odborníků týdně a měsíce na zákonu pracují, pak projde připomínkovým řízením, Legislativní radou vlády a nakonec doputuje do Parlamentu, kde je podroben lidové tvořivosti poslanců a člověk občas jen zírá, co z ní vyleze. Můžete konečnou podobu zákonů vůbec nějak ovlivnit?

Důležité je, aby resorty byly jednotné při předkladu jakéhokoli zákona. Jestliže totiž některé z připomínek nějakého resortu nebylo vyhověno, tak se zástupci dotyčného resortu často snaží přesvědčit poslance, aby předložili pozměňovací návrh s jejich připomínkou, a my se pak dostáváme do velmi nepříjemné situace. Pokud jde o jiné lobbyistické skupiny, zejména průmyslové, tak tam skutečně hrozí legislativní nedokonalost takového návrhu. Ministerstva by se dokázala v případě rozumného záměru i přizpůsobit, ale většinou je takový návrh v tak strašné legislativní podobě, že se prostě přijmout nedá. Pokud se to přesto stane, pak je na místě náprava v Senátu. Už se nám to stalo několikrát. Týká se to např. zákona o zoologických zahradách, kdy věcně souhlasíme s tím, že je třeba podpořit zoologické zahrady i osvobozením např. z placení daní z reklamy. Nebyl ale čas při jednání v Poslanecké sněmovně ovlivnit legislativní úpravu těchto požadavků na takovou úroveň, aby nezpůsobily v praxi nějaké vážnější potíže. Je dobře, že Senát odhalil tuto legislativně-technickou nedokonalost právní úpravy. Bohužel ji ale nenapravit tím, že by doporučil jiné znění, ale doporučil vypuštění těchto ustanovení. Tím možná prokázal zákonu medvědí službu, protože poslanci se rozhodovali mezi vypuštěním podpory zoologických zahrad a zachováním podpory, nikoli mezi dobrou a špatnou legislativní úpravou.

Nyní se budou předkládat tzv. euronovely některých zákonů přijatých v poslední době. Myslíte, že se podaří novelizovat jen to, co po nás chce Evropská unie? Nemohou situace využít lobbyistické skupiny, které obtížně strávily některé pasáže těchto zákonů, k pokusům o změnu zákonů v jejich prospěch a naopak v neprospěch životního prostředí?

Stát se může cokoli. Doufám ale, že se nám podaří pádnou argumentací jak z hlediska věcného, tak i legislativního poslance přesvědčit. Různé lobbyistické skupiny mají vliv vždy jen na několik poslanců, nikoli na celek – ať už jde o výbory nebo o plénium. Půjde o to, abychom měli za prvé dostatek času reagovat a za druhé abychom včas odhalili záměry, které jednotlivé úpravy sledují. Zatím se nám daří takové pozměňovací návrhy odhalovat. Doufejme, že se to podaří i napříště.

Vyhodnocujete úspěšnost zákonů v praxi? Sledujete, zda je naplněn původní záměr, s nímž byl zákon předkládán, a zda zákon funguje, jak by měl?

My sledujeme formální úspěšnost zákonů. Z hlediska toho, jak jsou ministerstva s to své záměry v Parlamentu prosadit, patříme mezi nejúspěšnější ministerstva. Pokud jde o praktickou úspěšnost, tak zde za nás mluví údaje o stavu životního prostředí, údaje o stavu recyklace v odpadech, stavu rychlosti nápravy po haváriích a podobně. Tam, kde došlo k přijetí právní úpravy v posledních letech, myslím, že z 80 % se tento stav výrazně zlepšil. Pokud jde o zbývajících 20 %, možná, že nám některé věci unikly a to je třeba samozřejmě napravit. Snažíme se o to zejména tehdy, musíme-li předložit v souvislosti s EU drobné novely zákonů – do novel zároveň zapracováváme i tyto legislativní a technické nedostatky.

Měla jsem na mysli konkrétně zákon o ovzduší, kde se hodně rozhodování ponechalo na obcích. Zajímalo by mě, zda sledujete, zda a jaké vyhlášky k zákonu obce přijaly – např. Praha zatím nepřijala nic...

Zákon o ovzduší zmocňuje obce k vydání prováděcích předpisů na několika místech. Pokud jde například o úpravu vyhlásování varovných signálů, případně regulačních opatření, které vyplývají z nastalé situace, tak tam má stávající zákon o ovzduší drobné nedostatky. Pražský magistrát se chová na můj vkus až příliš právně pozitivisticky a nechce přijmout své úpravy poukazující na tyto nedostatky, nicméně musíme přiznat, že určitou pravdu má. Proto je jejich odstranění součástí nové novely zákona o ovzduší, kterou předkládáme do vlády. U světelného znečištění jde o totéž – jsou tam zmocnění k vydání prováděcích předpisů jak MŽP, resp. vláda, tak i obce. Z legislativně-technického hlediska jde o špatně zpracovaný pozměňovací návrh, kterým byl tento institut zaveden. Obce tedy ani nemohou mít své prováděcí předpisy a zákon je v této podobě nevykonatelný. I tato ustanovení budou předmětem novely zákona o ovzduší.

Vezmete-li naši environmentální legislativu jako celek, myslíte, že už je kompletně dobudovaná, byť nikoli dokonalá?

Ne, to si rozhodně nemyslím. To, že jsme téměř dokončili transpozici práva Evropských společenství, ještě neznamená, že právo životního prostředí je harmonický a systematický celek. Např. zákon o životním prostředí má institut ekologické újmy, ale v praxi je neuplatnitelný, a to nejen proto, že chybí prováděcí vyhláška, ale jsou tam i špatně položeny právní instituty. To je jedna z důležitých a nutných právních úprav, které musí v následujícím období přijít. Stejně tak se zdá, že např. zákon o ochraně zemědělského

půdního fondu bude potřebovat nějaké změny. Zákon jakžtakž odpovídá požadavkům na kvantitativní ochranu půdy, ale už méně odpovídá požadavkům na její kvalitativní ochranu – jde o takové věci jako acidifikace půdy, její zaplevelení atd. Zatím nemáme nástroje, jak tyto záležitosti řešit. Samozřejmě zde můžeme narazit na kompetenční spory s ministerstvem zemědělství, ale v nové vládě došlo k obrovskému zlepšení vztahů mezi těmito resorty, věřím tedy, že se nám podaří dohodnout na příští podobě tohoto předpisu.

Myslím, že právní úpravu si zaslouží i činnosti, které souvisejí s haváriemi zapříčiněnými přírodními vlivy, jako jsou sesuvy půdy, eroze půdy, povodně atd. Tyto věci je třeba pojmout vcelku a připravit jim novou právní úpravu. Kromě zákona o vodách jsme se na to zatím příliš nesoustředili.

Kdy budou všechny tyto úpravy hotové?

Mým záměrem je kodifikace práva životního prostředí. Jen sjednocením obdobných institutů lze raci-

onalizovat právo životního prostředí tak, aby bylo přátelské nejen ve vztahu k životnímu prostředí, ale i k lidem. To ale bude přesahovat jedno volební období a nevím, zda můj nástupce bude v tomto záměru pokračovat.

Jak by měla kodifikace konkrétně vypadat?

Jak už jsem řekl, nejdříve je třeba kodifikovat obecné právo, pak by zřejmě bylo vhodné ho propojit s technickou ochranou životního prostředí – tady jde hlavně o ochranu před znečištěním, které způsobuje člověk. Třetí fáze by měla odpovídat propojení ochrany složek ve smyslu jejich územní ochrany, ochrany mimoprodukčních i produkčních funkcí životního prostředí. A pak asi budu s právním stavem spokojený. Ale to je vzdálená budoucnost.

Děkuji za rozhovor.

14. 4. 2003, aktualizace 28. 4.

Ceny Business Leaders Forum uděleny

Koncem dubna (28. 4. 2003) byla předána „Cena zdraví a bezpečného životního prostředí 2002“, kterou již po dvanácté udělovala organizace Business Leaders Forum. Z 29 přihlášených projektů jich do finále postoupilo deset a z nich porota, jíž předsedal Bedřich Moldan, vybrala společnost **Metrostav, a. s.**, za projekt „**Vysouvané tunely metra pod Vltavou**“. Zvláštní ocenění za ekologickou aktivitu municipality získala obec Vrutice na Litoměřicku za projekt „**Třídění odpadů a provozovna PET při OÚ ve Vrutici**“. Ocenění i cenu předal ministr Libor Ambrozek. Nejlepší projekty jsou zároveň nominovány do Evropské ceny pro trvale udržitelný rozvoj.

fh

Při slavnostním vyhlášení výsledků - zleva Vladimír Machek, Tomáš Nejedlý, Libor Ambrozek, Bedřich Moldan a Pavel Polícar

Ministr životního prostředí Libor Ambrozek předává zvláštní ocenění za ekologickou aktivitu municipality obce Vrutice

Ministr Libor Ambrozek a předseda poroty Bedřich Moldan

Foto: František Hrdlička

Do aktivit ke Dni Země se zapojilo i Ministerstvo životního prostředí

22. duben se slaví jako Den Země po celém světě od roku 1970, kdy jej poprvé vyhlásili američtí studenti. Cílem rozsáhlé kampaně tehdy bylo podpořit přijetí nových ekologických zákonů a docílit zvýšení státních výdajů na ochranu životního prostředí. Akce, které se v roce 1970 zúčastnilo několik milionů občanů, měla veliký ohlas a zahájila tak tradici oslav Dne Země - 22. dubna.

V roce 1990 se k tradici připojila i Česká republika. Letos tak již čtrnáctým rokem probíhaly nejrůznější akce, které se vztahují k ochraně životního prostředí, jako např. výsadby stromků, soutěže a hry pro děti, eko-jarmarky, výstavy, semináře a mnoho dalších. Na organizaci akcí se z velké míry podílely nevládní neziskové organizace, ale i státní správa, samospráva, školy a další.

Do aktivit spojených se Dnem Země se zapojilo i Ministerstvo životního prostředí:

19. 4. se zúčastnil Miroslav Libecaj, zástupce ředitelky odboru výkonu státní správy MŽP v Chomutově, oslavy **Popovského jasanu**, který byl vyhlášen „stromem roku 2002“. Nad soutěží Strom roku, kterou pořádá Nadace Partnerství, převzal v letošním roce záštitu ministr Ambrozek.

22. 4. přijel ministr životního prostředí Libor Ambrozek do Olomouckého kraje. Navštívil **Pravoslavnou akademii ve Vilémově** (viz foto dole), kde si prohlédl konkrétní příklady využití obnovitelných zdrojů energie (slunce, vítr, biomasa). Zúčastnil se konference na téma Vodní cesta Dunaj-Odra-Labe v Olomouci, setkal se s občany, s nimiž hovořil na téma udržitelný rozvoj v České republice a naplňování závazků Summitu Země v Johannesburgu. Spolu s hejtmánem Olomouckého kraje navštívil také na jízdních kolech CHKO Litovelské Pomoraví (viz foto na titulní straně).

Přímo na Den Země, tedy 22. 4., byla v budově Ministerstva životního prostředí oficiálně zahájena

V Pravoslavné akademii Vilémov si ministr Ambrozek prohlédl kotel na biomasu a solární kolektory. Církevní hodnostáři ministři sdělili své zkušenosti s uváděním obnovitelných zdrojů energie do provozu (nedaleko Vilémova loni po dlouhých byrokratických průtazích instalovali jednu z mála nových větrných elektráren)

Sochařka Olga Vohnoutová při vernisáži výstavy svých plastik ve vstupní hale MŽP

výstava „Věda ve službách udržitelného rozvoje“, kterou organizuje MŽP ve spolupráci s velvyslanectvím Francouzské republiky v Praze. Výstava seznamuje návštěvníky s francouzským projektem připraveným při příležitosti Světového summitu o udržitelném rozvoji organizací Centre-Sciences, proto byla na vernisáži slavnostně pokřtěna publikace MŽP, věnovaná Summitu Země v Johannesburgu. Výstavní panely se zabývají tématy jako trvale udržitelný rozvoj, nárůst světové populace, udržitelný rozvoj měst, půda a přírodní bohatství, průmyslová ekologie, energie pro příští generace, doprava, chudoba a životní prostředí, voda, zhoršování zdravotního stavu lidstva, přírodní katastrofy, věda a vzdělávání či podpora odpovědných činitelů.

Zároveň byla ve vstupní hale ministerstva zahájena **výstava plastik sochařky Olgy Vohnoutové**. Už samotné názvy soch - Poslední stromy, Poslední květiny, Voda či Poklad Země, Modlitba za rostliny či Květina - a samozřejmě především jejich ztvárnění svědčí o autorčině vřelém vztahu k přírodě (viz foto nahoře).

Přehled jednotlivých akcí v ČR je na internetu k dispozici:

<http://www.ekolist.cz/kalendar.stm>

<http://kalendar.ecn.cz>

Přehled mezinárodních aktivit je na následující adrese:

<http://www.earthday.net>

Kampaň ke Dni Země 2003 pořádala také města sdružená v Národní síti zdravých měst - <http://www.nszm.cz>.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP a Pla)

Národní program čistší produkce v loňském roce

Vláda ČR svým usnesením č. 165 z 9. února 2000 vzala na vědomí Národní program čistší produkce (dále NPCP) a doporučila všem ministrům využívat principy čistší produkce a postupně je zavádět do činnosti svých resortů. Tímto krokem vláda vytvořila prostor k plnění Mezinárodní deklarace o čistší produkci, kterou vyhlásil UNEP. Česká republika se k ní přihlásila v r. 1999.

Cílem NPCP je změnit přístup podniků, samosprávy, státní správy i veřejnosti **k volbě opatření, zajišťujících ochranu životního prostředí při průmyslové a jiné činnosti, včetně poskytování služeb tak, že budou dávat přednost preventivním opatřením.**

NPCP zastřešuje Rada NPCP, kde jsou zastoupeny ministerstva, nevládní organizace a průmyslové svazy.

V uplynulých letech bylo úkolem **Národního programu čistší produkce (NPCP)** vytvořit návrhy konkrétních postupů pro zavádění strategie čistší produkce zaměřených zejména na podporu změn v technologiích a na hledání možností jednotlivých resortů pro vytvoření odborných a finančních podmínek pro šíření těchto myšlenek. V roce 2002 měl Národní program čistší produkce ve spolupráci s jednotlivými resorty napomoci k vytvoření řady opatření a programů vedoucích ke globální změně myšlení, tj. dosažení stavu, kdy se prevence stává jedním z nejdůležitějších kritérií v rozhodovacím procesu, ať už se jedná o řízení na úrovni resortu nebo vrcholového managementu a projekt prevence nebo čistší produkce se stává součástí jiných projektů.

Uvědomujeme si, že ani nové nástroje automaticky nezajistí, aby dobrovolná aktivita, která nekončí certifikací podle mezinárodně uznávané normy, nebyla vnímána jako nadstandardní přístup, spojený s nadstandardním ekonomickým zatížením. Změnu může vyvolat jen přechod na stav, kdy se prevence stává jedním z nejdůležitějších kritérií v rozhodovacím procesu vrcholového managementu a projekt CP se stává součástí jiných projektů.

Z výše uvedených důvodů v roce 2002 byla práce Národního programu čistší produkce zaměřena na **vytvoření nových podpůrných programů pro uplatnění preventivních přístupů.** Nové podpůrné programy MŽP a MPO s jednoznačně definovanými pravidly jsou příležitostí pro získání dotace nebo půjčky pro každý ekonomicky zdravý podnik. Je nutno konstatovat, že zaměření NPCP na resortní ministerstva nestačí pro šíření strategie čistší produkce směrem k regionům, podnikům a veřejnosti. Proto zejména v roce 2003 bude Národní program čistší produkce směřovat na **regionální úroveň a úroveň podniků**, včetně šíření informací veřejnosti.

Dalším přínosem je, že v r. 2002 byl NPCP jmenovitě zmíněn v koncepcích a plánech odpadového hospodářství. Zejména plány na úrovni krajů dávají novou příležitost přiblížit se k podnikům, službám, konkrétním subjektům.

Informaci pro členy vlády zpracovala Agentura Národního programu čistší produkce v úzké spolupráci s odborem dobrovolných nástrojů MŽP, který je garantem Národního programu čistší produkce. Dále se na přípravě informace podíleli zástupci jednotlivých ministerstev, Svazu průmyslu a dopravy, Českého svazu ochránců přírody – členové Rady Národního programu čistší produkce. Materiál byl připomínkován v rámci vnitřního připomínkového řízení sekcemi MŽP a připomínky byly zapracovány.

**RNDr. Dagmar Sucharovová,
odbor dobrovolných nástrojů MŽP**

Co to je čistší produkce:

Preventivní strategie ochrany životního prostředí, která posuzuje dopady činnosti člověka na životní prostředí jako celek – integrovaně – a nepodporuje přenášení znečištění z jedné složky životního prostředí do druhé, dává možnost volby pro způsob, jakým stanovených cílů v ochraně životního prostředí dosáhnout s využitím preventivních metod. Čistší produkce patří k nástrojům, podporujícím aplikaci preventivní ochrany životního prostředí a přispívá k udržitelnému rozvoji v České republice.

Čistší produkce preferuje v první řadě:

- *prevenci, tedy využívá postupy, které snižují množství a toxicitu odpadů (tuhých, kapalných i plyných) přímo u zdroje jejich vzniku*
- *využívá efektivněji energii, suroviny a materiály, vede k jejich úspoře a je tedy ekonomicky přínosná*
- *aplikuje se opakovaně, vede tedy k neustálému snižování dopadů výroby na životní prostředí*
- *umožňuje používat koncové technologie (čistírny odpadních vod, odlučovače aj.) s menší kapacitou či odstraňuje jejich potřebu vůbec*
- *snižuje dopady výroby nejen na životní prostředí, ale i na lidské zdraví a bezpečnost*
- *dotýká se nejen výrobního procesu, ale vyžaduje též včlenění do systému řízení podniku.*

Průzkum veřejného mínění: Češi nesouhlasí s kácením v národních parcích

40 Jahre
*Schützen wir Natur
und Umwelt*

80 % Čechů chce, aby se více lesů v zemi stalo národními parky nebo podobnými chráněnými úze-

56 % Evropanů nesouhlasí s kácením v chráněných územích typu národních parků (Česká republika: 61 %). Proti výstavbě je 54 % Evropanů (Česká republika: 60 %). V České republice i evropském průměru si 80 % lidí přeje, aby více lesů v jejich zemi bylo vyhlášeno za chráněnou oblast.

mími. 61 % dotázaných odmítá kácení a 60 % je proti stavbám typu nových silnic či lyžařských vleků v takových územích. Takové byly hlavní výsledky nezávislého průzkumu veřejného mínění ve 12 evropských zemích, který zadal WWF, přední světová organizace pro ochranu přírody.

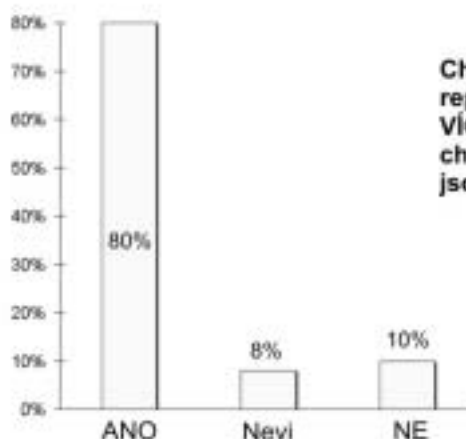
„Výsledky znamenají jasné poselství české vládě, aby rozšířila síť lesních chráněných území a zlepšila péči o ně. Kácení, jaké probíhá v Národním parku Šumava, nesmí v srdci chráněného území připadat v úvahu,“ řekl Marc Niggemeyer, expert WWF na lesy. WWF průzkum publikoval v předstihu před 4. ministerskou konferencí o ochraně evropských lesů, která se konala 28. – 30. dubna ve Vídni.

„Šumava je proslulá po celé Evropě jako smutný příklad špatné péče, včetně těžby a stavby cest v mimořádně citlivých částech národního parku,“ pokračoval Marc Niggemeyer. „Je velmi důležité zlepšit zonaci i péči o národní park a zajistit tak kvalitní ochranu jeho vzácných lesů.“ 99 % Čechů požaduje silnou ochranu lesů ve své zemi – což je nejvyšší procento ze všech zemí zařazených do průzkumu (Česká republika, Francie, Lotyšsko, Norsko, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Švédsko, Turecko, Velká Británie).

„Češi si svých lesů váží ještě více než průměrní Evropané,“ uzavřel Marc Niggemeyer. V průměru

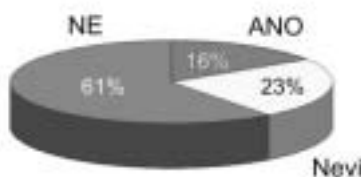
Andreas Beckmann,
WWF International, Vídeň
telefon: +43-676-83-488-238

Vztah veřejnosti k lesním chráněným územím v České republice

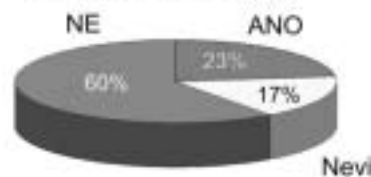

Chtěli byste, aby v České republice bylo chráněno **VÍCE** lesů prostřednictvím chráněných území (jako jsou národní parky)?

Chtěli byste, aby bylo v lesích chráněných území **dovoleno těžit dřevo?**

Chtěli byste, aby v lesích chráněných území byla **povolena výstavba** (cesty, lyžařské vleky, apod.)?

Ministr Libor Ambrozek navštívil Gruzii a Arménii

Ve dnech 14. – 16. dubna 2003 navštívil ministr Ambrozek Gruzii. Na programu měl jednání s ministryní životního prostředí a ochrany přírodních zdrojů Gruzie paní Nino Čchobadze a dalšími gruzínskými představiteli, které se týkalo možné spolupráce obou zemí v oblasti legislativy životního prostředí, v oblasti geologie, ochrany přírodních zdrojů, minerálních vod, problematiky odpadového hospodářství a programu EMAS jako systému řízení podniků z hlediska ochrany životního pro-

středí. Ministr Ambrozek navštívil také ekologické centrum WWF pro Kavkaz a setkal se s předsedou Výboru pro ochranu životního prostředí a přírodních zdrojů gruzínského Parlamentu.

Poté ministr odcestoval do Arménie, kde se ve čtvrtek 17. dubna setkal s ministrem ochrany přírody Arménské republiky Vardanem Ajvazjanem a s dalšími arménskými představiteli. Bližší informace o návštěvě přinese Zpravodaj v příštím čísle.

Pla

VÚV T.G.M. po povodních

Dramatické okamžiky povodně v srpnu 2002 byly převrstveny dalšími událostmi a pro značnou část veřejnosti jsou již možná jen mírně vzrušující nebo spíše nepříjemnou vzpomínkou. Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka patří k organizacím MŽP, pro které je téma povodní stále živé.

Opatření k obnově povodni poničeného areálu ústavu v Praze-Podbabě jsou každodenním tématem diskusí a porad. Týkají se nejen vedení, ale i pracovníků, kteří musí překonávat potíže provizorního umístění, jsou požadována stanoviska odborníků k doplnění a obnově vybavení a materiálu atp. Není náhodné, že tyto diskuse se nevyhnou ani pobočkám VÚV v Brně a Ostravě. Potřeby obnovy zasáhly do priorit ústavu jako celku, neboť vyžadují i částečnou korekci pohledu na zatížení kapacit ústavu.

Úkoly se plní

Připomněme, že ústav v roce 2002 nezrušil – s odkazem na dopad povodně – ani jediný ze zhruba 650 řešených úkolů. V podmínkách, které nastaly po povodních, to lze označit za úspěch, na kterém má zásluhu především osazenstvo ústavu, ale také gestoři na MŽP a další partneři. Velmi příznivě se projevil tlak vedení ústavu na vytvoření určité časové rezervy v termínech řešení. V době, kdy udeřily povodně, již byla řada úkolů ve fázi vyhodnocování a přípravy závěrečných zpráv.

Dalším momentem byla soustředěná pozornost věnovaná obnově ústavu. Již v první fázi likvidace zničených hodnot za velmi provizorního umístění pracovníků se nezapomínalo na nutnost pokračovat v odborné práci. Některé pracovní týmy – zejména odborníci v oblasti odpadů – se staly hosty na MŽP a ČEÚ. Další se sestěhovaly a pokračovaly v práci ve skutečně bojových podmínkách. Konečně několik desítek pracovníků našlo útočiště v pronajatých obytných buňkách na volných plochách. Postup obnovy v roce

2002 lze ilustrovat několika daty: provizorní rozvod elektřiny 18. 8., 28. 8. obnovena dodávka elektřiny do výkonu 60 kW, úplná výměna technologie a zprovoznění plynové kotelny (s manuální regulací) 28. 10., telefonní ústředna 24. 11., adaptace vrátnice – konec listopadu 2002. Následovala obnova poškozených prostor v budovách A a B, dostavba budovy F, rekonstrukce a výstavba objektu E apod. Celkový rozsah prací po povodni (včetně odvozu materiálu, demolice atd.) v loňském roce dosáhl objemu téměř 30 mil. Kč. Kromě 1 mil. Kč z povodňové dotace MF táhl VÚV náklady z vlastních zdrojů, vytvořených především z pojistného plnění.

Hlavní priority

Hlavními prioritami v roce 2002 – kromě obnovy a zprovoznění základních energetických a komunikačních systémů – byla co nejrychlejší obnova provozních laboratoří a vytvoření nových prostor místo zcela zničených. Postupně, jak byly prostory dokončovány, byly prakticky okamžitě zabydleny pracovníky. Koncem 1. čtvrtletí 2003 byly vytvořeny podmínky pro návrat pracovníků z MŽP a ČEÚ. K aktuálním prioritám patří obnova knihovny, obnova stravování v areálu a zejména dva zásadní investiční záměry: výstavba nové budovy pro laboratorní zázemí VÚV v oblasti odpadů a vody a celková rekonstrukce tárovacího žlabu České kalibrační stanice vodoměrných vrtulí, která patří již od 20. let 20. století k specifickým a unikátním součástem ústavu.

Zkušenost z povodní v roce 2002 je přirozeně reflektována i v opatřeních obnovy. Citlivé technologie (telefonní ústředna, počítačové servery) se stěhují do bezpečné výšky, některé technologie (kupř. čerpací stanice) se obnovují v provedení, které může vzdorovat vodě, nebo se počítá s přemístěním v případě povodně.

Mimochodem již v lednu 2003 byl ve VÚV opět vyhlášen třetí stupeň povodňové aktivity v souvislosti s vzestupem hladin českých řek.

Téma povodní tvoří i významnou část pracovní činnosti ústavu poté, co byl VÚV T.G.M. usnesením vlády č. 977/2002 stanoven koordinátorem „Projektu vyhodnocení katastrofální povodně v roce 2002“.

Obnova a rozvoj VÚV

Plán obnovy a rozvoje VÚV počítá s dosažením funkčnosti základních provozů a technologií v roce 2003. Proto také neklade žádná omezení ve věcném plánu úkolů z oblasti výzkumu a vývoje,

podpory vstupu do EU, víceletých výzkumných záměrů, trvalých úkolů na základě pověření MŽP v oblasti vod i odpadů a dalších prací (včetně mezinárodní spolupráce), které naplňují finanční plán ústavu. Neznamená to, že obnova bude úplná a definitivní a podmínky pro práci ideální. V některých případech je zcela přirozeně snahou dosáhnout při obnově parametrů vyšších než měly prostory z 20., 30. nebo 50. let minulého století ve stavu před povodněmi. V jiných se dosud stavu před povodněmi budeme přibližovat. Znamená to, že obnova si vyžádá ještě čas. Základní výhled uvažuje o opatřeních do roku 2005.

Klíčový význam pro řešení otázky „jak a kam v konkrétních detailech směřovat obnovu a především rozvoj ústavu“ má jeho budoucí postavení v rámci resortu MŽP, v oblasti národní vodní politiky, a to zejména po vstupu ČR do EU, dále sortiment činností určených zřizovací listinou při zachování více než třičtvrtinového podílu činností bezprostředně pro MŽP, ostatní správní orgány (včetně regionálních, ale i evropských) a veřejnou správu. V neposlední řadě půjde i o způsob organizačního uspořádání. Zatím se ukazuje, že navrhovaný rámec tzv. veřejných výzkumných institucí spíše potlačuje než zahrnuje významné specifické rysy tradičních institucí, jako je VÚV, ale i další „státní“ ústavy.

Způsob, rozsah a zčásti i tempo obnovy VÚV po povodních jsou proto v širším slova smyslu závislé i na spolupráci s MŽP, ostatními ústředními orgány, institucemi správy výzkumu a vývoje, ochrany přírody a krajiny, složkami krizového řízení, regionálními složkami státní správy a rovněž s významnými státními i nestátními podnikatelskými a hospodářskými subjekty v oblasti hospodaření s vodou.

Není bez zajímavosti, že jde prakticky o stejný okruh subjektů, na kterých závisí řešení základních otázek vodní politiky – zajištění množství a kvality podzemních a povrchových vod, jejich monitoring, včetně povodňových jevů, jejich příčin a následků.

**Ing. Lubomír Petružela, CSc.,
ředitel VÚV T.G.M.**

Státní podnik Lesy ČR bude trestat ilegální odstřel šelem

Lesy ČR v budoucnu zruší nájem honitby každému nájemci honitby, například mysliveckému sdružení nebo firmě, jehož člen zde prokazatelně uloví chráněné zvíře [1]. Správce státních lesů se na tomto opatření dohodl se členy Skupiny pro ochranu velkých šelem ČR [2].

Opatření má sloužit jako odstrašující prostředek pro případné pytláky z řad lovců. Ilegální lov je hlavní hrozbou, které čelí malá česká populace rysů, kriticky ohrožených lesních šelem. Klauzule, kterou Lesy ČR vložily do nájemních smluv na honitby, bude ovšem stejně chránit také vydry, vlky, medvědy a některé dravé ptáky, například orly mořské, kteří jsou rovněž trnem v oku mnoha lovců.

Pravděpodobnost, že se pytláctví podaří prokázat, není vysoká. Riziko, že se tak ale může stát a že proto kvůli jedinému prohřešku úplně přijdou o honitbu, bude pro lovce důležitým odstrašujícím motivem. Dohodnuté opatření tedy může výrazně přispět k ochraně vzácných zvířat. Samozřejmou podmínkou jakékoli výpovědi nájemní smlouvy podle této klauzule ovšem je plné důkazní řízení provedené v souladu s českým právním řádem.

Jan Řezáč, tiskový mluvčí Lesů ČR, řekl:

„Státní podnik myslivost chápe jako jednu z forem ochrany přírody a péči o ni, jejímž cílem je nastolení rovnováhy mezi jednotlivými přirozenými složkami lesních ekosystémů a zájmy člověka. Kdysi byl boj s velkými šelmami životní nutností lidí v řídcce osídlené krajině. Dnes, v době obrovské technologické převahy lidí nad přírodou, se chceme pokusit vrátit do těchto vztahů trochu přirozenosti, i když z přísně pragmatického hlediska si mnozí mohou myslet, že nám ochrana některých druhů živočichů přinese více škod než užitku.“

(tisková zpráva Hnutí Duha)

Poznámky:

[1] Lesy ČR se všemi nájemci honiteb podepisují nové smlouvy. Do standardní nájemní smlouvy s mysliveckými sdruženími vkládají v článku XIV (Trvání nájemního vztahu) bod následujícího znění: „(3) Pronajímatel je oprávněn tuto smlouvu vypovědět...k) Bude-li prokázáno ulovení zvláště chráněného živočicha dle zákona č. 114/1992 Sb. nájemcem honitby.“

[2] Skupina pro ochranu velkých šelem ČR je neformální tým vědců, úředníků, zástupců ekologických organizací a správců lesů, který diskutuje opatření pro ochranu rysů, vlků a medvědů.

Kvalita vody se zlepšuje, je ale třeba ještě vybudovat řadu čistíren odpadních vod

Kvalita vody je jedním z klíčových ukazatelů stavu životního prostředí. Naše země patří mezi několik málo států, kde se kvalita vod zlepšuje – za posledních 12 let se například podařilo podstatně snížit znečištění řek a výrazně eliminovat výskyt nejhorší třídy kvality vody. Je to i důsledek přejímání evropské legislativy, která je pro tuto oblast mimořádně obsáhlá – zahrnuje kolem 50 předpisů. Pozornost je zaměřena na transpozici šestnácti klíčových směrnic.

Česká republika si vyžádala **přechodné období pro čištění městských odpadních vod** – znamená to, že má do konce roku 2010 čas na vybudování kanalizačních systémů a čistíren odpadních vod pro místa, která mají 2000 – 10 000 obyvatel. Navíc všechny čistírny ve městech nad 10 000 obyvatel budou muset

odbourávat dusík a fosfor. Celkové náklady se odhadují na 80 miliard korun a vedle státního a veřejných rozpočtů je ponese také soukromá sféra. Významným zdrojem podpory jsou předvstupní fondy ISPA a po vstupu to budou fond soudržnosti a regionální fond. Projekty na ochranu vod jsou prioritní pro podporu z těchto fondů a první projekty podpořené z fondu ISPA se již realizují. Napomoci mohou výhodné půjčky od Evropské investiční banky a Evropské banky pro obnovu a rozvoj.

Finančně náročná je i **směrnice o ochraně vod před dusičnany ze zemědělských zdrojů**. Tady se potřebné investice odhadují na 6 miliard korun pro dodatečná opatření v zemědělství.

V letech 1990 – 2001 bylo vybudováno 419 nových čistíren městských odpadních vod a mnoho dalších bylo rekonstruováno. Všechna sídla v ČR nad 10 000 ekvivalentních obyvatel jsou nyní vybavena čistírnami odpadních vod, náklady přesáhly 50 miliard Kč. Podařilo se snížit vypouštěné znečištění v ukazateli BSK₅

(biologicky rozložitelné znečištění) o 89,4 %, nerozpuštěné látky o 85,5 % a rozpuštěné a organické soli o 33 %. Ve stejném období se podařilo snížit také množství vypouštěných specifických organických látek a těžkých kovů, například množství rtuti se snížilo zhruba o 80 %. Kvalita vody v řekách se podstatně zlepšila.

Přesto přetrvávají některé problémy. V první řadě jde o plošné znečištění, především ze zemědělského hospodaření. Vysoká je míra mikrobiálního znečištění povrchových vod a kontaminace nebezpečnými látkami vody i sedimentů na některých úsecích vodních toků. V řadě vodních nádrží je jakost vody nepříznivě ovlivněna eutrofizací (vysoký obsah živin, především sloučenin dusíku a fosforu), která způsobuje zvýšenou produkci řas a sinic, a tím se omezuje vodárenské využívání. V našich podmínkách je to zvláště významné, protože více než 50 % pitné vody čerpáme z povrchových zdrojů.

Česká republika se aktivně zapojila i do **mezinárodní spolupráce**, protože prakticky všechny vody odtékají z našeho území do sousedních států. Je smluvní stranou spolupráce při ochraně povodí Labe, Odry a Dunaje, má uzavřeny smlouvy o spolupráci na hraničních vodách se všemi sousedními zeměmi. Patří tak mezi jeden z mála evropských států, které mají v oblasti vod celé své území pokryto smluvními závazky.

Pro ochranu celých povodí je důležitý i stav krajiny. Ministerstvo životního prostředí investovalo do opatření, která mají napomoci revitalizaci vodních toků a zadržování vody v krajině zatím téměř 5 miliard Kč. Pro tento rok se počítá zhruba s 0,75 mld. Kč.

Přehled finančních prostředků, které byly využity v rámci krajinotvorných programů za celou dobu jejich existence (údaje v mil. Kč).

Rok	PRŘS	PPK	PDVEA	Celkem
1992	20,0			20,0
1993	79,9			79,9
1994	147,4			147,7
1995	196,2			196,2
1996	254,8	143,8		398,6
1997	237,5	133,0		370,5
1998	343,9	137,9	0,1	481,9
1999	435,8	241,1	236,9	913,7
2000	251,3	241,1	281,3	773,6
2001	239,8	149,9	329,6	719,3
2002	209,7	200,0	211,7	621,4
Celkem	2416,3	1246,8	1059,6	4722,8

Předpokládaný objem finančních prostředků pro rok 2003 :

Rok	PRŘS	PPK	PDVEA	Celkem
2003	216,6	200,0	366	782,6

Transpozice legislativy ES do českého právního řádu je zabezpečena zejména zákonem č. 254/2001 Sb., o vodách, zákonem č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích, a zákonem č. 278/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Na tyto zákony navazuje na 40 prováděcích předpisů, kde jsou požadavky komunitární legislativy detailněji rozvedeny. Významná jsou např. nařízení vlády č. 61/2003 Sb., o přípustných hodnotách znečištění, vyhláška MZe č. 428/2001 Sb., k zákonu o vodovodech a kanalizacích, vyhláška MZ č. 376/2000 Sb., o pitné vodě, nařízení vlády č. 71/2003 Sb., o povrchových vodách vhodných pro život původních druhů ryb, nařízení vlády č. 103/2003 Sb., o zranitelných oblastech a používání a skladování hnojiv aj. Uplnou transpozici pak zajišťují komplementární zákony z jiných oblastí (zákon o odpadech, o hnojivech, o potravinách, o rybářství, atomový zákon aj.). V současné době připravované novely vodního zákona a zákona o ochraně veřejného zdraví pak reagují zejména na nejnovější předpisy ES, tj. Rámcovou směrnici 2000/60/ES a připravovanou směrnici o koupacích vodách.

Na legislativní základ navazuje řada konkrétních organizačních a institucionálních opatření v ochraně vod a ve vodním hospodářství. Je to zejména rozdělení kompetencí v oblasti vod, kde ochrana vod v širším slova smyslu je svěřena do kompetence Ministerstva životního prostředí, hospodaření s vodami včetně správy povodí zabezpečuje Ministerstvo zemědělství a kvalitu pitné vody garantuje Ministerstvo zdravotnictví. Ve státní správě byly nově vymezeny kompetence krajských úřadů a obcí s rozšířenou působností v souvislosti s reformou státní správy. V České republice došlo k vymezení nových územních prvků ochrany vod jako jsou citlivé oblasti (celá ČR), zranitelné oblasti, ochranná pásma vodních zdrojů aj. Z hlediska plánování ochrany vod a realizace potřebných opatření byla ČR rozdělena na tři hlavní povodí (Labe, Odry, Morava) a na pět oblastí povodí (Ohře a dolní Labe, Horní a střední Labe, Vltava, Odry a Morava). V současné době se zpracovávají specifické programy opatření na ochranu vod před nebezpečnými látkami, před dusičnany ze zemědělských zdrojů, programy rozvoje vodovodů a kanalizací a připravují se podklady pro formulaci plánů hlavních povodí a oblastí povodí.

Užitečné adresy:

<http://www.indikatory.env.cz>

<http://www.chmu.cz>

<http://www.vuv.cz>

Nejdůležitější dokumenty, na které je zaměřena hlavní pozornost, jsou:

1. Čištění komunálních odpadních vod – SR 91/271/EHS;
2. Ochrana vod před dusičnany ze zemědělských zdrojů – SR 91/676/EHS;
3. Znečištění povrchových vod nebezpečnými látkami – SR 76/464/EHS a 5 speciálních tzv. dceřinných směrnic (SR 82/176/EHS, SR 83/513/EHS, SR 84/176/EHS, SR 84/491/EHS, SR 86/280/EHS a její doplňky SR 88/437/EHS, SR 90/415/EHS);
4. Vody pro koupání – SR 76/160/EHS;
5. Pitná voda – SR 80/778/EHS (platnost do 24.12.2003), SR 98/83/ES;
6. Surová voda pro výrobu pitné vody – SR 75/440/EHS a její monitoring SR 79/869/EHS;
7. Informační systém kvality povrchových sladkých vod – RR 77/795/EHS;
8. Ochrana podzemních vod – SR 80/68/EHS;
9. Podpora života ryb a měkkýšů – SR 78/659/EHS a SR 79/923/EHS;
10. Rámcová směrnice pro vodní politiku Společenství – SEPaR 2000/60/ES.

Vysvětlivky ke grafům

SLOUPCOVÝ DIAGRAM:

bodové zdroje znečištění komunální a průmyslové ČOV + větší zemědělské zdroje (společná ustájení dobytka) s vodo-právním povolením k vypouštění odpadních vod

ukazatel BSK₅ biologická spotřeba kyslíku; indikuje organické znečištění zejména z komunálních zdrojů

ukazatel CHSK chemická spotřeba kyslíku; indikuje organické znečištění z veškerých zdrojů (podchycuje i odpadní vody z průmyslové výroby, kde je zpracovávána organická hmota - např. výroba celulózy)

KOLÁČOVÝ DIAGRAM:

Ukazuje jakost vody ve vybraných významných vodních tocích podle ČSN 75 7221 (stav povrchových vod) v profilech státní sítě sledování jakosti vod ČHMÚ. Jedná se zejména o uzávěrové profily (indikují stav v celém povodí, vztáženém k uzávěrovému profilu); na významnějších tocích i meziprofily (indikují stav, vztážený k příslušnému mezipovodí). Kilometry („km“) jsou dopočtené, vztážené k jednotlivým profilům ve sledované státní síti.

Třídy jakosti podle citované ČSN:

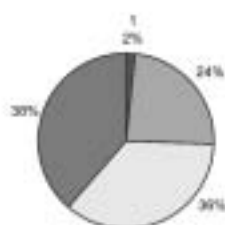
třída jakosti I.	neznečištěná voda
třída jakosti II.	mírně znečištěná voda
třída jakosti III.	znečištěná voda
třída jakosti IV.	silně znečištěná voda
třída jakosti V.	velmi silně znečištěná voda

Vývoj jakosti vody ve vybraných významných vodních tocích *) v letech 1991 - 2001 (podle ČSN 75 7221)

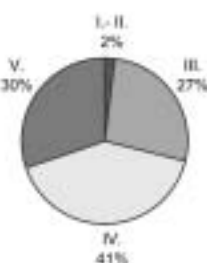
Jakost vody v letech 1991-92

základní klasifikace - třída jakosti	počet profilů	km
I.-II.	4	102,347
III.	56	1 503,241
IV.	84	2 278,510
V.	91	1 696,411
celkem	235	5 580,509

počet profilů státní sítě

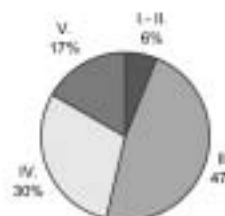
délka sledovaných toků v km

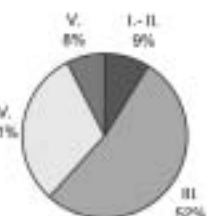
Jakost vody v letech 1998-99

základní klasifikace - třída jakosti	počet profilů	km
I.-II.	18	477,674
III.	142	2 881,800
IV.	89	1 668,393
V.	50	415,421
celkem	299	5 443,088

počet profilů státní sítě

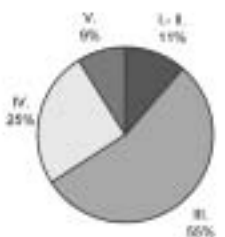
délka sledovaných toků v km

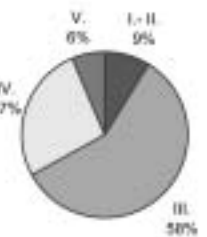
Jakost vody v letech 2000-2001

základní klasifikace - třída jakosti	počet profilů	km
I.-II.	29	471,000
III.	140	3 101,000
IV.	65	1 429,000
V.	23	340,000
celkem	257	5 341,000

počet profilů státní sítě

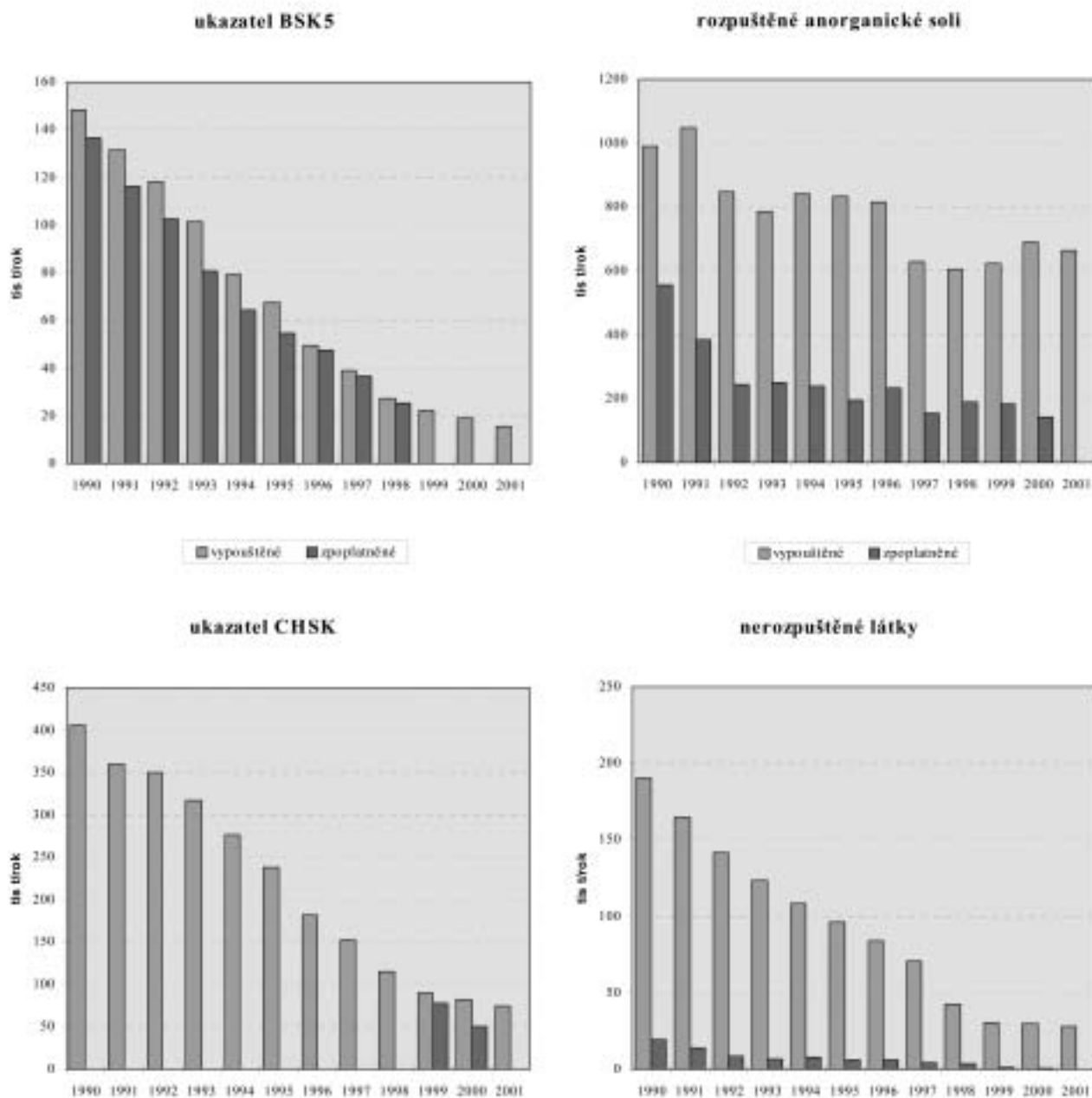
délka sledovaných toků v km

Zdroj: VÚV z údajů ČHMÚ

*) **Důležitá poznámka:** Vyčíslené km vodních toků se vztahují pouze na vybrané toky, a to na část z významných vodních toků spravovaných správci povodí

Vývoj vypouštěného a zpoplatněného znečištění z bodových zdrojů v období 1991–2001

Zdroj: VÚV z podkladů a. s. Povodí a ČIŽP

Poznámka: Za rok 2001 nebyly údaje prozatím k dispozici s ohledem na přesun kompetencí u poplatků za znečištění na krajské úřady podle zákona č. 254/2001 Sb.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Česká republika plní požadavky na recyklaci obalů, množství komunálního odpadu ale končí na skládkách

Po vstupu České republiky do Evropské unie se v oblasti nakládání s odpady a obaly mnoho nezmění – naše legislativa je už dnes v souladu s právními předpisy EU. Nyní je třeba se soustředit na její důslednou aplikaci. Hlavními pilíři jsou zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech, a zákon č. 477/2001 Sb., o obalech, které kladou důraz na prevenci vzniku obalů a odpadů a následně na jejich materiálové využití.

Projevují se některé pozitivní trendy – roste například množství vytríděného odpadu na obyvatele, roste počet domácností, které odpad třídí, množství vytríděných obalů a jejich recyklace.

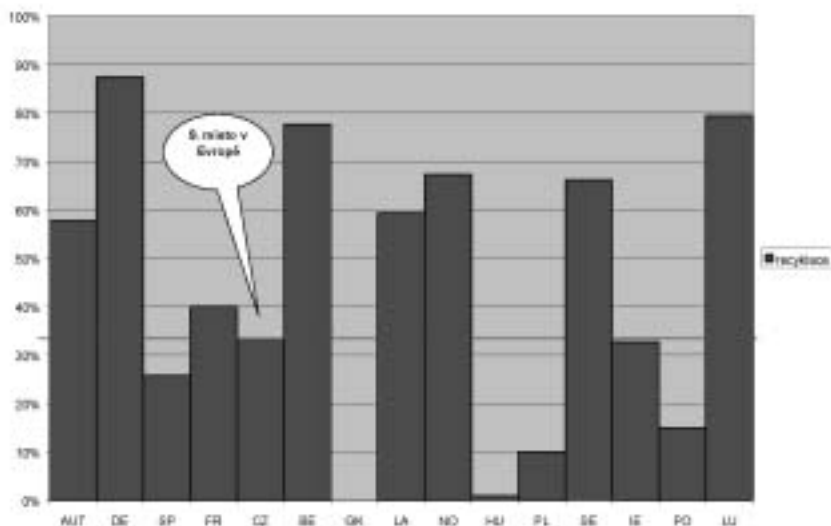
Velká část odpadu ale stále končí na skládkách – v roce 2001 to bylo 27 % z celkové produkce odpadů a zhruba 70 % komunálního odpadu (viz Zpravodaj 3/2003, str. 4). Česká republika má stále poměrně nízkou produkci komunálního odpadu na obyvatele, od počátku devadesátých let ale začalo docházet k jejímu růstu (graf 3); tento trend se nyní zpomalil.

Díky zákonu o obalech Česká republika plní současné požadavky unie na recyklaci obalů, je v Evropě na devátém místě (graf 1). Zákon o obalech ukládá povinnost zajistit využití opakovaně použitelných obalů a zpětný odběr obalů, dává spotřebitelům na výběr, zda zvolí vratný či nevratný obal na nápoje a stanoví pevná pravidla pro výkup vratných lahví.

Základní strategii pro nakládání s odpady na příštích deset let by měl – stejně jako v členských státech EU – stanovit **Plán odpadového hospodářství ČR**. MŽP jej upravilo podle připomínek Legislativní rady vlády a vláda by jej měla v nejbližší době projednat. Závazná část stanovuje strategické cíle odpadového hospodářství i konkrétní opatření pro jednotlivé skupiny odpadů. MŽP například navrhuje, aby nebyla podporována výstavba nových spaloven a skládek komunálního odpadu ze státních prostředků. MŽP předpokládá, že v roce 2010 by se využívání komunálního odpadu v ČR mohlo přiblížit 60 %, nyní je to 18 %.

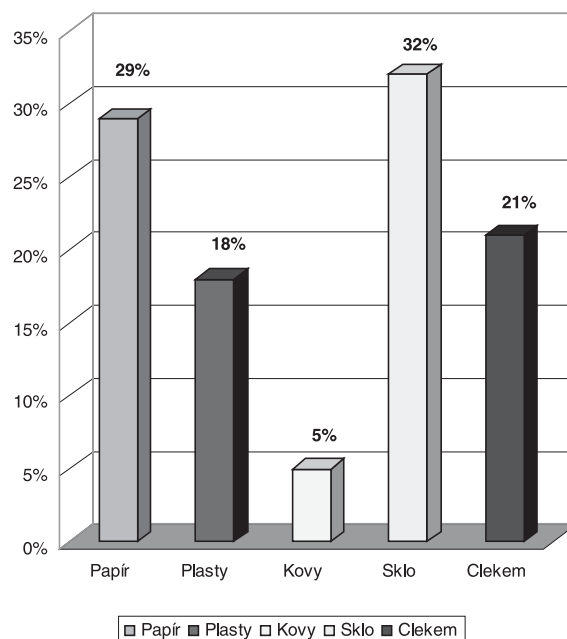
Graf 1

Recyklace všech obalů 2002 v ČR - odhad

Tříděný sběr obalů z domácností

Graf 2

Investice v oblasti nakládání s odpady byly v minulých letech převážně hrazeny z vlastních zdrojů investorů (70 – 80 %) a úvěrů (10 – 14 %). Finanční podporu poskytoval převážně Státní fond životního prostředí (SFŽP). Výdaje SFŽP několikanásobně převyšují jeho příjmy z poplatků za skládkování nebezpečných odpadů (v roce 2001 sedminásobně – 362 mil. Kč). Největší výdajovou položkou veřejných rozpočtů představuje využívání a zneškodňování komunálního odpadu, na které bylo vynakládáno v průměru 450 mil. Kč ročně.

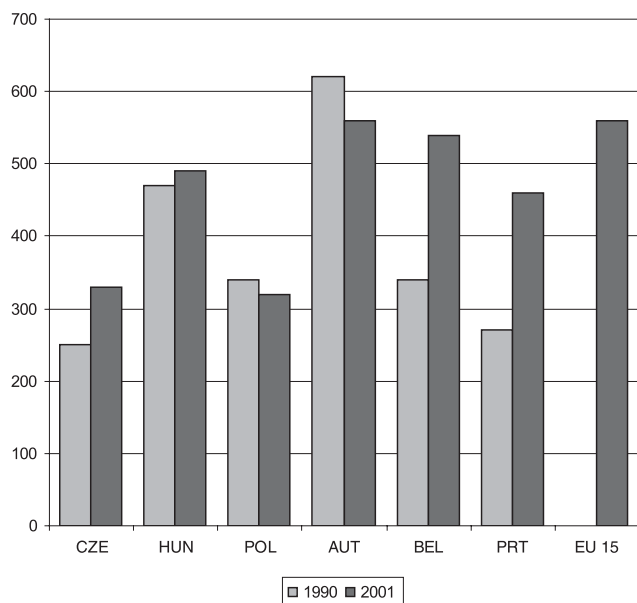
Přechodné období, o které si Česká republika požádala v oblasti nakládání s obaly a obalovými odpady, končí v roce 2005. Podíl recyklace obalových odpadů by se měl zvýšit ze současných 25 na 45 % a podíl využití obalových odpadů z 30 na 52 %. Tento závazek ČR bez problémů splní, povinnou minimální míru recyklace plní již dnes.

Další podrobnější informace:
www.env.cz

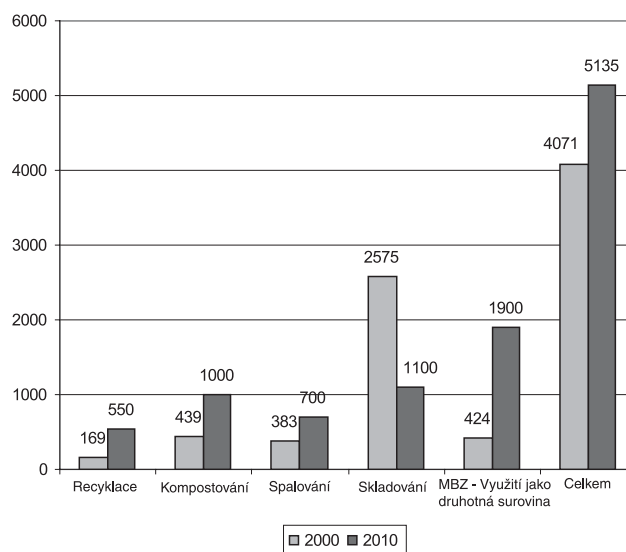
Produkce odpadů

Způsob nakládání s komunální odpadem
v ČR v roce 2000 a 2010

Graf 3

Graf 4

Systém zajišťování sdruženého plnění zpětného odběru a recyklace (využití) odpadu z obalů společnosti EKO-KOM, a.s. vykazuje za rok 2002 úspěšné výsledky. Podle aktuálně upřesněných výsledků se v tomto systému předpokládá za rok 2002 následující míra recyklace:

Komodita	Předpokládaná míra recyklace 2002	Požadovaná míra recyklace podle rozhodnutí o udělení autorizace - 2002
KOVY	27 %	11 %
PAPÍR A LEPENKA	45 %	30 %
PLAST	21 %	15 %
SKLO	38 %	32 %
CELKEM	33 %	25 %

(z materiálů tiskového oddělení MŽP
a odboru odpadů MŽP)

Evropský den bez aut a Evropský týden mobility 2003

Myšlenka Evropského dne bez aut se již rozšířila do všech států EU i do většiny kandidátských zemí. Po úspěšné premiéře Evropského dne bez aut (22. září 2002) v České republice se v roce 2003 připravují česká města na další ročník. I letos bude Evropský den bez aut vyvrcholením Evropského týdne mobility (16. – 22. září) a je nyní na představitelích českých měst a obcí, zda se k této akci opět připojí.

V letošním roce bude Evropský den bez aut tematicky zaměřen na: „Dostupnost pro všechny“, protože se koná v mezinárodním roce postižených občanů.

K EDBA se mohou připojit všechna města. Podmínkou je podepsání Charty (dokument, ve kterém jsou stanovena pravidla a rámec akce). Všechny potřebné informace můžete získat na webové stránce Ministerstva životního prostředí: www.env.cz. Zde také bude umístěn text Charty, jejíž vytištěnou verzi na požádání zašleme poštou. Nabídneme také logo EDDB a ETM, plakáty a ceny do soutěží.

V případě zájmu kontaktujte, prosím, národní koordinátorku EDDB a ETM

Mgr. Evu Veverkovou (odbor vnějších vztahů MŽP, tel.: 267 122 139, eva_veverkova@env.cz).

Twinning projekt pro implementaci rámcové směrnice pro vodní politiku

Dne 23. května 2002 byl zahájen nový twinning projekt. Twinning projekty jsou realizovány odbornými a správními institucemi v České republice ve spolupráci s obdobnými institucemi ve vybraných členských státech. Twinning tvoří část programu PHARE Evropské unie, který je zároveň nedílnou součástí předvstupní strategie Evropské unie. Twinning představuje hlavní způsob asistence budoucím členským státům při vytváření moderní a účinné administrativy potřebné k implementaci legislativy Evropské unie. Twinning projekty pomáhají předávat znalosti a zkušenosti stávajících členských států členským státům budoucím.

Cíle

Twinning projekt pro implementaci rámcové směrnice pro vodní politiku se týká:

- SMĚRNICE 2000/60/EC EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY z 23. října 2000 ustavující rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky („Rámcová směrnice pro vodní politiku“)

Rámcová směrnice pro vodní politiku tvoří nejobsáhlejší část vodní legislativy Evropské unie a bude mít významný dopad na ochranu vod a vodohospodářství v průběhu následujících 25 let. Směrnice požaduje, aby všechny členské státy Evropské unie vyhodnotily stav všech „vodních útvarů“ (řeky, jezera, nádrže) na jejich území a přijaly příslušné plány povodí a programy opatření za účelem zlepšení podmínek těchto vodních útvarů tak, aby bylo dosaženo alespoň „dobrého stavu“ všech vodních útvarů.

Twinning projekt bude pomáhat při implementaci této směrnice v šesti specifických oblastech:

1. Implementační plán, který zajistí, že budou učiněna patřičná opatření k implementaci této směrnice.
2. Příprava legislativy, na základě které bude možno rámcovou směrnici o vodě uvést v platnost – tím se zajistí, že bude připravena legislativa nezbytná pro transpozici této směrnice do zákonů České republiky.
3. Příprava pilotního plánu povodí pro dílčí povodí Orlice – v této části projektu bude vypracován návod k nejlepší praxi a zároveň návrh plánu pro dílčí povodí.
4. Vypracování vnučovacích postupů pro realizaci programů opatření – tyto postupy budou příslušným úřadům poskytovat návod, jakým způsobem a jakými postupy je možno vynutit plnění vodní legislativy.
5. Vytvoření environmentálních monitorovacích systémů, na jejichž základě bude možno vyhodnocovat stav vodních útvarů.
6. Postupy zapojení veřejnosti a zainteresovaných subjektů na řešení programů opatření.

Řízení projektu

Za českou stranu probíhá tento projekt pod vedením Ministerstva životního prostředí ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství. Vedoucím projektu za českou stranu je:

- Ing. Jaroslav Kinkor, ředitel odboru ochrany vod na Ministerstvu životního prostředí České republiky.

Mezi instituce v České republice participující na tomto projektu patří:

- Ministerstvo životního prostředí
- Ministerstvo zemědělství

- Podniky Povodí
- Český hydrometeorologický ústav
- Výzkumný ústav vodohospodářský
- Zemědělská vodohospodářská správa

Členské státy a instituce participující na tomto projektu jsou:

- Ministerstvo životního prostředí, výživy a záležitostí venkova / Department for Environment, Food and Rural Affairs, Spojené království
- Agentura pro životní prostředí pro Anglii a Wales / Environment Agency for England and Wales, Spojené království
- Spolkové Ministerstvo zemědělství, lesnictví, životního prostředí a vodního hospodářství / Federal Ministry for Agriculture, Forestry, Environment & Water Management, Rakousko
- Federální Agentura pro životní prostředí / Federal Environment Agency, Rakousko
- Regionální vláda Horního Rakouska / Regional Government of Upper Austria
- Ministerstvo pro územní plánování a životní prostředí / Ministry of Spatial Planning and Environment, Francie
- Mezinárodní kancelář pro ochranu vod / International Office for Water, Francie

Vedoucím projektu za členské státy je:

- pan Stephen Reeves z odboru kvality vod Ministerstva životního prostředí, výživy a záležitostí venkova Spojeného království / United Kingdom Department for Environment, Food and Rural Affairs.

a předvstupními poradci jsou:

- pan James Hunt z Agentury pro životní prostředí pro Anglii a Wales
- slečna Sylvie Jégo z Agentury Adour Garonne pro vodu / Adour Garonne Water Agency, Francie

Další informace

Společně s tímto twinning projektem dochází rovněž k realizaci investičního projektu, který má za úkol poskytnout některé technické vybavení nezbytné pro zavedení této směrnice. Finanční prostředky z tohoto investičního projektu budou použity na zajištění počítačového vybavení a vybavení pro environmentální monitoring.

Projekt bude rozdělen do 5 fází a potrvá 20 měsíců.

Projekt je financován programem PHARE Evropské unie. Rozpočet projektu činí 750 000 EURO.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Ekologicky udržitelný rozvoj globální ekonomiky na planetě Zemi

Autor tohoto příspěvku se v závěrečných částech své studie „Možnosti uplatnění synergetiky v ekonomii a ekonomice“ (VÚV T.G.M., prosinec 2002) věnuje některým vybraným aspektům ekologicky udržitelného rozvoje života na planetě Zemi a evidentní nezbytností tlumit růstové procesy v globální (světové) ekonomice. Protože se jedná o velmi živé a hojně diskutované téma domácí politicko-ekologicko-ekonomické scény polistopadového vývoje naší demokratické občanské společnosti, pokusíme se v příspěvku znovu upozornit na závažnost dosavadních trendů rozvoje globální ekonomiky v celosvětovém i tuzemském, resp. „malém českém“ měřítku.

Chybí nám Vavroušek

Dosavadní domácí disputace se u nás obvykle vedou z pozice dvou extrémních přístupů: z pohledu ortodoxních ekonomů, pro něž ekologie „není věda“ a není tedy ani hodna lidské pozornosti na jedné straně, a ortodoxních ekologů s často „silně destruktivním“ pohledem téměř na všechny aktivity pro podporu rozvoje domácí ekonomiky na druhé straně.

Zcela evidentně na české scéně stále absentuje citlivý nadhled zesnulého doc. Ing. Josefa Vavrouška, CSc., vysokoškolským vzděláním a částí své odborné praxe ekonoma, velmi dobře znalého a v praxi systematicky uplatňujícího principy a racionální zásady systémové vědy (systems science), který se ještě v období hluboké totality specializoval na ekologické problémy rozvoje naší reálné ekonomiky.

S odstupem času je zcela zřetelné, že byl odborníkem „par excellence“, který uměl uvážene a racionálně kloubit ekonomické, systémové a ekologické pohledy na rozvoj naší společnosti. Osobně se domnívám, že jeho syntetického vzdělání a nadhledu jakéhosi „ekologického ekonoma“, resp. „ekonomického ekologu“ u nás zatím nikdo nedorostl.

Zatím se zdá, že jakoby stále máme buď pouhé ekonomy nebo jen ekology. Odborníky, kloubící vyváženě ekonomické, ekologické a systémové pohledy na řešení reálných ekologických problémů naší reálné ekonomiky, zatím u nás není „vidět ani slyšet“. (Tyto aspirace samozřejmě nemá ani autor příspěvku.)

Ekologicky udržitelný rozvoj ekonomiky

Někteří naši ortodoxní makroekonomové v 90. letech minulého století se dokonce mylně domnívali, že ekologické aspekty (a potažmo udržitelný rozvoj na Zemi) samovolně vyřeší hypotéza „neviditelné ruky trhu“ A. Smithe. Realita ekonomik vyspělých demokracií celkem jasně dokládá scestnost těchto vizí, premis a představ, zavádějících lidstvo od řešení závažných ekologických problémů lokální i globální ekonomiky.

V objektivní realitě (reálném světě) – tedy i v makro-, mezo- a mikroekonomice – spíše dominuje Darwinův princip přirozeného výběru a boje každého živého systému (organismu), a tedy i každé ekonomiky, o „místo na slunci“, o zvýšení životaschopnosti, výkonnosti a konkurenceschopnosti, v horším případě bojuje o holé přežití.

Z tohoto souboje vychází v daný systémový (historický) čas vítězná silná, resp. nejsilnější živé systémy, tedy i ekonomika jakékoli relativně otevřené hospodářské integrace. V dané historické minulosti šlo o ekonomiku velkých říší, jako např. Mezopotámie, starého

Říma, Egypta, Řecka, atd., v současnosti např. Japonska, USA, Číny, Německa, seskupení členských zemí EU, každé členské země EU či jiného hospodářského, vojenského, obchodního či jiného účelového uskupení zemí, makroregionu, mikroregionu, atd., obvykle s **mnoha nelineárními parametry a proměnnými**.

Jakýmsi **ideálem lidstva** jako globálního živého systému (organismu) obývajícím planetu Zemi, zůstává jeho **kultivovaný, etický a ekologicky udržitelný rozvoj**. Z dosavadních dějin víme, že distribuovaně – v různých lokalitách Země v různou dobu a s různou intenzitou – jakoby „více“ vítězily kompetitivně destruktivní aliance hospodářských (ekonomických) systémů (seskupení ekonomik více států).

„Osvícenější“ aliance systémů se v globálním měřítku trvale snaží v různě distribuovaných lokalitách Země nastolit kooperativně konstruktivní soužití (soft competition) živých systémů v rámci vyšších (nad)aliací států. Zdá se, že prozatím spíše jen s dílčími a lokálními, než masově a globálně se vyskytujícími úspěchy.

Zdá se také, že v reálném životě Země zatím převažovala koexistence kompetitivně destruktivních aliancí živých systémů s „uvědomělými“ kooperativně konstruktivními aliancemi systémů s jakoby „mírnou převahou“ tvrdé konkurence (hard competition) v aliancích s jejich slabými, silnějšími, silnými a dominujícími systémy. Ovšem role každého systému, ať členu či nečlenu nějaké hospodářské aliance, je významně předurčena jeho genetickým kódem.

Aplikace nosných premis, postulátů, principů a dosud dosažených výsledků synergetiky, resp. synergetický (multiplikační) účinek spolupůsobení dvou či více hospodářských (ekonomických) systémů v ucelených hospodářských aliancích má přinášet – v realitě však vždy nemusí – **kvantitativně** či aspoň **kvalitativně měřitelné pozitivní** (vyšší, lepší) výsledky, než které by odpovídaly pouhému prostému součtu oddělených účinků jednotlivých systémů jako členů aliancí nezávisle na sobě.

Na základě argumentace z výše citované studie můžeme asi trochu odvážně prohlásit, že:

- **Synergetika** je vedle **teorie katastrof** a na přelomu 20. a 21. století bouřlivě se rozvíjející **teorie chaosu konstruktivně provokující myšlenkou výzvou** pro rozšíření metodického instrumentária uchopení a **řešení problémů aliancí hospodářských systémů**.
- Základní principy synergetiky a teorie chaosu by bylo možné úspěchem aplikovat jak v kompetitivně destruktivních, tak i v kooperativně konstruktivních hospodářských aliancích a samozřejmě i v každé podobě jejich účelové symbiózy.

Podporujeme-li však cílevědomě myšlenku trvale udržitelného rozvoje lidstva na Zemi, budeme podporovat a propagovat aplikace synergetiky, pozitivně synergeticky působících procesů a principů teorie chaosu především **v kooperativně konstruktivních hospodářských aliancích**. V nich lze očekávat **pozitivní skokové změny, přinášející kladnou**, do budoucna směřovanou (působící) **novou kvalitu do aliancí systémů**.

Působením kooperativních systémů může vzniknout „nová kvalita“ v různých systémech, která může vyvolat vznik nových funkčních, prostorových a časových disipativních struktur. Metodické nástroje pro uchopení kritických parametrů systémů jako členů hospodářských aliancí jsou nedílnou součástí synergetiky a teorie chaosu.

Nezbytnost tlumení exponenciálně růstových procesů v globální ekonomice

V socio-ekonomii snad prvním pokusem o formulaci procesů zesilujících odchylku od rovnovážného stavu byla známá *Malthusova teze (teorie)*, říkající, že „*prostředky k životu lidí rostou řadou aritmetickou, zatímco lidstva přibývá řadou geometrickou*“, což je formulace pro diskrétní časové proměnné. Tzn., že **dostupnost obživy a dalších prostředků, nezbytných pro život lidstva na Zemi** (na hlavu jeho obyvatele) **klesá až na/pod kritickou mezní hranici**. Pak se jeví lokální, resp. globální světová(é) válka(y) jako dosažitelné(á) řešení velmi obtížně řešitelných problémů, spojených se závratně se zvyšujícím a zrychlujícím počtem lidí na Zemi. Tj. vlastně jako prostředek násilné redukce počtu lidí.

V socio-ekonomii ovšem existují i jiné procesy, zesilující odchylku od rovnovážného stavu systémů, které souvisejí s novými, někdy i převratnými vědeckými a/nebo technologickými objevy – obecně chápáno s inovačními procesy.

Existují však i takové inovační procesy, které jsou zřejmé („čitelné“, srozumitelné) jen profesionálním odborníkům příslušného oboru vědy a techniky, nikoliv široké laické veřejnosti. Jedná se o technologické procesy, které skutečně „pohnuly“ lidskou civilizací, aniž se dočkaly všeobecného vděku (např. výroba čirého skla někdy v 11. století), na rozdíl například od výtvarného umění, hudby a architektury.

Životní tempo (ekonomický, systémový i běžný kalendářní čas) se však zrychluje, jakoby „houstne“. V současné době tak můžeme sledovat důsledky jiného druhu zesilující odchylky od rovnováhy ekonomik zemí střední a východní Evropy, který však trval jen několik desítek let.

Technologické zaostávání států tzv. východního bloku za vyspělými státy západního světa se vlastně začalo odvíjet hned po skončení 2. světové války – především šlo o masivní miniaturizaci výrobků **slaboproudé elektroniky**. Tato skutečnost byla průběžně zřejmá hlavně odborníkům na polovodiče, tranzistory, tištěné spoje, integrované obvody, mikroprocesory, atd. Ovšem nyní víme už všichni, že **technologická propast** mezi Východem a Západem je nejen hluboká, ale i velmi široká a daří se ji jen zvolna zkracovat.

Zaostávání v mikroelektronice a optoelektronice zesilovalo další **zaostávání v informatice a robo-**

tice, v masových aplikacích výpočetní, automatizační a komunikační techniky, v aplikacích progresivních počítačových, informačních a telekomunikačních technologií, v informační infrastruktuře ekonomiky, v měřicí a přístrojové technice, lékařské diagnostice atd. Tato notoricky známá fakta, opakovaná na verbální úrovni, byla však jen jednou stránkou pohledu **na problém odchýlení od „technologické rovnováhy“ zemí střední a východní Evropy**.

Druhou a naprosto odlišnou stránkou chápání a uchopení tohoto problému, se snahou o jeho „exaktnější“ řešení, je transformovat tuto skutečnost do formalizovaného jazyka matematiky a zkonstruovat neverbální (exaktní) model procesů zesilujících odchylku od rovnovážného stavu (i když by zjevně šlo o model aposteriorní, tj. „s křížkem po funose“).

Metodickým návodem k prognostickému předjímání (předvídání) zůstávají nedocenené, zdánlivě jako by překonané studie a **zprávy Římského klubu** z let 1972 a 1992¹⁾. Šlo vždy o typickou aposteriorní studii trendů, které byly rozpoznány již v existujících, hromadně se vyskytujících statistických datech o minulém vývoji lidstva, zemědělské produkce, o přírodních neobnovitelných zdrojích, o průmyslové produkci, o objemu dostupného investičního kapitálu a konečně i o globálním znečišťování životního prostředí na Zemi.

Prognostická studie z roku 1972 vyšla z neoddiskutovatelného faktu, že planeta Země je konečný a relativně uzavřený systém, který s okolím, vesmírem (outer space) vyměňuje prakticky jen energii. V tomto relativně uzavřeném systému nemohou jeho systémové veličiny růst „do nekonečna“, resp. „nade všechny meze“, tj. jako doposud **exponenciálně**. A právě takové trendy byly odhaleny v růstu lidské populace, v nárůstech čerpání neobnovitelných přírodních zdrojů a v globálním znečišťování životního prostředí.

To znamená, že dříve nebo později stejně zákonitě **musí dojít ke změně těchto nepříznivých trendů**, k jejich útlumu nebo více či méně náhlému, zlomovému poklesu. První studie z tehdy dostupných dat naznačovala, že krizové období lze pravděpodobně očekávat mezi roky 2050 až 2100.

Bohužel tato varovná prognóza už neplatí, neboť se později ukázalo, že byla jakoby „příliš optimistická“. Byla totiž překonána novější prognózou vývoje lidstva na Zemi, která je ještě nepříznivější. Stejní autoři o 20 let později stejnými metodami, využívajícími databáze obohacené o další údaje (tj. za období 1973 – 1991) o týchž jevech předložili ještě varovnější fakta. *Zpřesněná předpověď je chmurnější*: zmiňované **krizové jevy na Zemi lze očekávat dříve**, a to mezi roky 2030 – 2050. **To proto, že všechny meze růstu již byly překročeny**.

Proto také zpráva z roku 1992 nese varovný název: **„Za mezemi (hranicemi) růstu“**, resp. překročení racionálních mezí růstu. Podtitul této druhé zprávy zdůrazňuje i výzvu k „trvale udržitelné budoucnosti“.

To je ovšem ve velkém protikladu k dosavadní skutečnosti, k doposud prosazovanému trendu trvalého „kvantitativního růstu“ konzumních ekonomik světa, propagovaného (žádaného) makroekonomy. Tak např. **ekonomové v EU žádají, aby meziroční přírůstek HDP činil 3% v porovnání s výsledkem za předchozí kalendářní rok**.

¹⁾ Meadows, D. H. – Meadows, D. I.: **The Limits of Growth**. Washington, MIT Press 1972 a Meadows, D. H. – Meadows, D. I. – Randers, J.: **Beyond the Limits**. Chelsea, Chelsea Publishing Co., 1992.

Existují přece i jiné růstové trendy než jen exponenciální, například **lineární** nebo **logaritmický**. Avšak o takových trendech povětšinou makroekonomové a ekonomové nechťejí ani slyšet, zejména pak investoři usilující o „krátké“ peníze a rychlý zisk. To proto, že **hospodářský přírůstek** – v procentech přírůstků vůči výsledkům za předcházející rok – při lineárním či logaritmickém růstu jakoby zdánlivě rok co rok **klesal**, ačkoliv **ve skutečnosti se jedná o růst**. Ovšem návratnost investice – a tedy i zisk – se zpomaluje, z „krátkých“ peněz se stávají peníze „dlouhé“, a tedy rizikové. Vše je jakoby řízeno, resp. **fetišizováno přítomností**: „Co je teď nebo zítra, to se počítá! Kdo ví, co bude potom?“

Avšak „neekonomové“, zatím hlavně např. ekologové, se zvědavě (a trochu i jízlivě) a současně i velmi vážně ptají, „kde je ve vesmíru vyvěšena kamenná deska, do které je vytesáno, že hospodářský přírůstek se vyjadřuje právě a jen v procentech hrubého domácího produktu (HDP) za předchozí rok?“ Všeobecně známá odpověď zní: Nikde!

Ukazuje se, že by stačilo vhodně zvolit jeden leto-počet jako referenční a hospodářské přírůstky vyjadřovat v procentech HDP k onomu jednomu referenčnímu roku, např. k roku 1990 nebo nějakému jinému konsenzuálně vybranému roku. **Procentuální přírůstky by pak měly vzestupnou tendenci jak pro exponenciální růstovou křivku, tak i pro lineární přírůstek a logaritmickou křivku.**

Jakýmsi virtuálním vysvětlením dosavadní setrvačnosti, resp. zkosnatělosti v myšlení značného počtu (makro)ekonomů by snad mohlo být vyjádření nositele Nobelovy ceny za fyziku a objevitele kvantové teorie relativity Alberta Einsteina, který prohlásil, že „jednou ze slabostí demokracie jsou ekonomické obavy“.

Problém je v tom, že ekonomové (bankéři, finančníci a investoři) se neshodnou, který rok má být zvolen jako referenční. Neshodnou se na tom ani v jedné zemi, natož např. v rámci OSN nebo v menších uskupeních zemí (např. EU). Pro finančníky, akcionáře a podílníky, investory, apod. totiž zatím bohužel platí jakoby neotřesitelný **kategorický ziskový imperativ**: *Žádný zisk není natolik velký, aby nemohl být ještě větší*. Jinými slovy řečeno: **Zisk tedy musí být trvale maximalizován!**

Proto i v rozvinutých demokraciích přetrvává trend rozvoje konzumní (spotřební) společnosti posedlé kvantitativním růstem, jejímž ideálem zatím zůstává stále rostoucí geometrická či exponenciální křivka růstu hospodářského rozvoje ekonomiky příslušné země či ekonomik seskupení několika hospodářsky integrovaných zemí. Proto přetrvává (pro značnou podmožinu státních ekonomik na naší Zemi) nedostižný ideál konzumní společnosti, bohaté společnosti hojnosti.

Kvalitativní zlom v myšlení ekologů a „osvícenějších“ ekonomů

Proto stále častěji u řady ekologů a osvícenějších ekonomů začíná zaznívat kvalitativně nový kategorický požadavek: „**Od extenzivního, kvantitativního hospodářského růstu k intenzivnímu kvalitativnímu rozvoji na této Zemi.**“

Ale i lineární a logaritmický růst představují trendy „nade všechny meze“, ovšem bez požadavku maxi-

malizace zisku „za každou cenu“, což – příznějme si – v současné době zdaleka není v módě. Avšak z pohledu délky lidského života či jedné lidské generace se nejeví tak katastroficky jako rostoucí geometrická řada nebo exponenciála – **hrubý světový produkt (GWP) na hlavu** (statisticky „průměrně“ dlouho žijícího) **obyvatele Země** totiž stejně **stále klesá**.

Zatím se hovoří a diskutuje o možnostech globalizace světového hospodářského prostoru jako záchrany lidstva, ale **globalizace problémů světa už dávno nastala** (např. planetárními faktory jsou ozonová díra a „ultrafialové“ mutace virů, stále výrazněji i skleníkový efekt a změna klimatu, apod.).

Zdá se tedy, že díky činnosti lidstva se planeta Země přesouvá z geologického údobí čtvrtohor do období „pětihor“ či „novohor“, tj. do období obrovských „**hor problémů**“, navršených lidstvem v posledních několika málo stoletích. Doktor Řeřicha ve své práci „Synergetika aneb o tvorbě uspořádaných struktur“ (Česká asociace Římského klubu, 2001, s. 61) toto konání lidstva srozumitelně a výstižně označuje jako „*Homo sapiens sapiens debilis*“.

Zároveň dodává, že doufá, že synergetika v této oblasti nenalezne své negativní uplatnění. To by asi mělo být přáním všech rozumných lidských individuí s viděním (vnímáním) problémů světa do vzdálenější budoucnosti planety Země, nejen z pohledu maximalizace zisku v daném fiskálním roce.

Protože změny typu uspořádanost – chaos jsou vratné v závislosti na hodnotách řídicích parametrů systémů, byl chaos oscilujících procesů v prostoru a/nebo čase označen jako **chaos deterministický**, který je ovšem neuřiditelný a **vede k rozpadu systému**.

To proto, že deterministický chaos, na rozdíl od chaosu „přirozeného“ (náhodného) představuje neočekávaný a paradoxní typ „uspořádanosti“ některých nelineárních dynamických systémů.

Závěrečná poznámka

Máme-li na pozadí trendu globalizace světové (evropské) ekonomiky cosi říci přímo k ČR, parafrázujeme názor německého listu Berliner Zeitung z 9. 12. 2002. Ten uvádí, že český „konjunkturní zázrak“ v posledních několika málo letech se téměř výhradně opírá o zahraniční investice. Téměř všechna, resp. většina odvětví jsou pevně v rukou zahraničních společností (banky, noviny, průmysl, atd.), vše se kontroluje z center vyspělých západních ekonomik (Berlín, Londýn, Washington, Paříž).

Rozhodujícími výhodami ČR jsou zeměpisná poloha, nízké mzdy a kvalifikovaná pracovní síla, díky čemuž se ČR stala předsunutou dílnou EU. To má ovšem i stinné stránky, neboť stát si zvykl na trvalý „zlatý déšť“ zahraničních finančních investic a „zapomněl řídit“. Největším problémem zůstává nedostatečná právní jistota.

Náklady na rozšíření EU od 1. 4. 2004 se mají pohybovat kolem 25 EURO ročně na každého z cca 380 milionů obyvatel Unie. Noví členové (včetně ČR) mají přispívat do společné pokladny EU hned první rok 3,3 miliardami EURO (za 9 měsíců roku 2004), každý další rok více než 5 miliardami EURO. Uvidíme, jak to ČR bude zvládat.

**Ing. Jaroslav Veselý, CSc.,
VÚV T.G.M.**

Stav životního prostředí v jednotlivých krajích České republiky v roce 2001

Koncem roku 2002 byly podruhé zpracovány zprávy hodnotící stav životního prostředí v novém krajském měřítku.

Na zpracování čtrnácti zpráv pod názvem „Stav životního prostředí v jednotlivých krajích České republiky v roce 2001“ se kromě pracovníků Ministerstva životního prostředí také přímo podíleli pracovníci krajských úřadů, a to zejména zpracováním příslušných komentářů. Zprávy byly zpracovány samostatně za kraje Hl. m. Praha, Středočeský, Jihočeský, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Liberecký, Královéhradecký, Pardubický, Vysočina, Jihomoravský, Zlínský, Olomoucký a Moravskoslezský podle jednotné podrobné makety (osnovy). Kromě věcného vymezení shromažďovaných informací formou tabulek

a stručných komentářů byl stanoven limit celkového rozsahu zpráv pro každý jednotlivý kraj.

Jednotně zpracované informace pokrývají následující složky a problémové okruhy životního prostředí:

- základní informace o území (působnost kraje, rozloha, počet obyvatel)
- ovzduší (produkce emisí, nejvýznamnější znečišťovatelé, imisní monitoring, výsledky měření kvality ovzduší na vybraných stanicích, program realizace snižování znečišťování ovzduší)
- voda (srážkové poměry, odtokové poměry, režim a jakost podzemních vod, zásobování pitnou

Vybrané ukazatele roku 2001 pro porovnání stavu

U k a z a t e l	Jednotka	K r a j				
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský
Rozloha	km ²	496	11 014	10 056	7 561	3 314
Počet obyvatel	obyvatel	1 164 682	1 124 303	625 401	550 481	303 888
Hustota obyvatelstva	obyvatel.km ⁻²	2 348,1	102,1	62,2	72,8	91,7
Emise ze stacionárních zdrojů celkem (TL, SO ₂ , NO _x , CO, C ₂ H ₆)	t	18 680	94 250	42 210	42 010	45 680
z toho: - tuhé látky	t.km ⁻²	37,7	8,6	4,2	5,6	13,8
- SO ₂	t.km ⁻²	2,8	0,6	0,4	0,4	0,8
- NO _x	t.km ⁻²	6,1	2,6	1,2	1,7	6,6
- NO ₂	t.km ⁻²	8,1	1,7	0,5	0,7	2,6
Vyrobena pitná voda	m ³ .obyvatel ⁻¹	130,2	43,3	69,4	68,8	90,2
Podíl obyvatel zásobených vodou z veřejných vodovodů	%	99,4	73,0	93,5	82,0	99,8
Ztráty vody ve vodovodní síti	%	33,9	24,2	23,4	20,9	17,4
Chráněné oblasti přirozené akumulace vody	% z celkové rozlohy kraje	0,0	13,0	21,8	8,9	53,4
Obyvatelé napojení na kanalizaci	%	99,8	52,3	84,6	71,3	96,3
Obyvatelé napojení na kanalizaci s koncovou ČOV	%	99,8	47,9	65,6	60,4	79,1
Množství odpad. vod (prům. i komun.) vypuštěných:						
- do vod povrchových	m ³ .obyvatel ⁻¹	151,8	55,1	92,6	76,3	109,3
- do kanalizací	m ³ .obyvatel ⁻¹	89,1	37,7	66,2	53,3	62,9
Počet havarijních úniků závadných látek		7	8	6	62	13
Zemědělská půda	% z celkové rozlohy kraje	42,7	60,8	49,3	50,8	37,8
Stupeň zornění zem. půdy	% zem. půdy	73,6	83,4	64,6	69,1	45,8
Velkoplošná chráněná území	% z celkové rozlohy kraje	1,0	7,7	19,9	9,5	18,0
v tom: - národní parky	% z celkové rozlohy kraje	0	0	3,4	4,5	0
- chráněné krajinné oblasti	% z celkové rozlohy kraje	1,0	7,7	16,5	5,0	18,0
Lesní porosty	% z celkové rozlohy kraje	9,4	27,1	36,5	38,7	41,9
Produkce odpadu celkem	t.obyvateľ ⁻¹	2,3	6,0	2,9	3,1	2,7
- z toho: nebezpečný odpad	t.obyvateľ ⁻¹	0,2	0,3	0,5	0,5	0,2

vodou, chráněné oblasti přirozené akumulace vod, stav povrchových vod, přehled největších znečišťovatelů, odpadní vody, významné akce ke snížení množství znečištění vypouštěného v odpadních vodách, havárie)

- půda (vývoj bilance půdy, kontaminace a eroze půd)
- horninové prostředí (problematika těžby nerostných surovin)
- příroda (velkoplošná a maloplošná zvláště chráněná území, péče o zvláště chráněná území, územní systémy ekologické stability, revitalizace říčních systémů, významné problémy ochrany přírody)
- lesy (kategorizace lesů, vliv abiotických a biotických činitelů na poškození lesních porostů, nahodilé těžby, vývoj komplexního poškození lesních porostů dle družicových snímků)
- odpady (hlavní problémy odpadového hospodářství, nejvýznamnější producenti odpadů, produkce a nakládání s odpadem, stavby pro odpadové hospodářství)

- staré ekologické zátěže (řešení problematiky starých ekologických zátěží, nejvýznamnější staré ekologické zátěže)
- doprava (nárůst intenzity dopravy)
- prioritní problémy v ochraně životního prostředí.

Pro přehlednost a porovnání stavu životního prostředí v jednotlivých krajích byl zpracován tabelární přehled vybraných ukazatelů, které stav životního prostředí v krajích určitým způsobem charakterizují (viz tabulka).

Plné znění zpráv „Stav životního prostředí v jednotlivých krajích České republiky v roce 2001“ je zveřejněno na [www stránce MŽP](http://www.mzp.cz) a vydáno formou čtrnácti samostatných publikací.

Ing. Miloš Lízner,
vedoucí samostatného oddělení
statistiky životního prostředí MŽP

životního prostředí v jednotlivých krajích České republiky

		K r a j						
Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Zlínský	Olomoucký	Moravskoslezský
5 334	3 163	4 758	4 519	6 925	7 066	3 964	5 139	5 554
820 241	428 097	550 556	507 981	518 953	1 126 962	594 868	639 176	1 268 603
153,8	135,3	115,7	112,4	74,9	159,4	150,0	124,4	228,4
168 940	24 380	33 060	56 150	26 020	20 850	23 240	25 610	203 160
31,7	7,7	7,0	12,4	3,8	3,0	5,9	5,0	36,6
0,9	0,7	0,6	0,7	0,4	0,2	0,3	0,4	1,2
13,7	2,0	2,0	4,7	0,8	0,5	2,1	1,4	5,3
11,5	0,8	0,7	3,2	0,4	0,7	1,0	0,8	4,4
89,7	85,5	67,9	66,1	44,7	64,9	57,3	61,6	73,9
95,9	83,5	87,2	91,8	72,2	88,7	80,4	82,4	92,8
29,2	36,7	26,1	18,6	19,9	19,3	20,4	26,3	17,9
32,2	66,5	44,5	43,4	7,5	4,1	30,1	24,3	17,6
80,8	64,9	72,8	64,2	63,7	75,5	75,9	63,8	81,0
72,0	56,6	61,8	50,2	53,8	65,2	59,3	54,3	67,9
87,5	88,0	108,4	79,5	69,6	59,2	73,6	86,0	92,1
54,0	42,5	51,8	46,7	34,5	47,4	56,3	43,3	68,9
29	5	12	4	7	10	3	15	39
52,2	44,6	59,0	60,7	60,7	60,4	49,5	53,9	51,4
67,4	50,2	69,3	73,4	77,5	84,2	64,7	76,2	63,1
25,8	29,4	19,3	8,7	8,8	5,9	29,9	10,9	16,8
1,5	3,5	5,2	0	0	0,9	0	0	0
24,3	25,9	14,1	8,7	8,8	5,0	29,9	10,9	16,8
29,2	42,9	30,3	28,8	30,1	27,1	38,9	34,2	34,1
7,3	1,7	1,4	2,4	3,0	2,5	2,3	3,4	6,7
0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,8

K efektivnosti případné výstavby kanálu Dunaj – Odra – Labe

referát ze semináře *Vodní cesta Dunaj – Odra – Labe, ekologie – ekonomika – krajina, Olomouc 22. 4. 2003*

Úvahy o plavebním spojení Dunaj – Odra – Labe (dál D-O-L) jsou starého data. Současnou vlnu projektování kanálu D-O-L zahájila na přelomu let 1988/9 a.s. Ekotrans Moravia. Vydala v r. 1991 studii načrtávající základní přínosy výstavby kanálu D-O-L – *Vodní cesta D-O-L Ano nebo ne?* (dál studie E. 1991). Vzhledem k tomu, že se v poslední době opět objevují vážně míněné úvahy o vybudování zmíněného vodního díla, považuji za užitečné konfrontovat její tvrzení s fakty.

1) Studie E. 1991 tvrdí, že vodní doprava je vždy nejefektivnější. Nelze pominout otázku její nízké rychlosti, neboť kritérium „rychlost přepravy“ se stále víc prosazuje. Vodní doprava nemá naději se rychlostí významněji přiblížit dopravě železniční a silniční. Dále je třeba rozlišovat vodní dopravu námořní (ta nejefektivnější bývá, navíc kromě extrémně rychlé a velmi drahé letecké dopravy a v některých případech i dopravy pozemní nemá konkurenci) a vodní dopravu říční. V rámci říční dopravy je třeba rozlišit dopravu po velkých vodnatých řekách tekoucích ve směru vysokých přepravních potřeb a po řekách menších nebo tekoucích mimo velké přepravní potřeby. Jistě nelze házet do jednoho pytle říční dopravu přes jihoamerické Andy a po Amazonce. Kdyby byla vodní doprava vždy nejefektivnější, těžko by počátkem 90. let nebyla využívána asi jedna třetina západoevropských říčních cest, přestože mají vesměs příznivější parametry, než jaké může nabídnout případná výstavba kanálu D-O-L.

2) Dle Studie E. 1991 je vnitrozemská vodní doprava dopravou nejlevnější. Opravdu? O. Víth shledal, že případná výstavba kanálu D-O-L mohla urychlit hospodářský rozvoj Moravy a Slezska jen do 40. let 19. století, do doby postavení souběžných železnic. Po jejich postavení se stal kanál D-O-L vůči nim dopravně nekonkurenceschopný. Jeho ztrátovost vůči souběžné železnici se časem zvětšovala. Železniční doprava se rozvíjela a rozvíjí rychleji než říční doprava.

Ani labská vodní cesta pro přepravu severočeského uhlí do budované elektrárny Chvaletice se v 70. letech 20. století nestavěla z důvodu, že by přeprava uhlí po vodě byla levnější, ale jako levnější alternativa výstavby třetí koleje tehdy přetížené železniční tratě „Ústí n. L. – Kolín“.

Správnost kalkulace prokázala 90. léta. I když dopravní politika byla vůči železniční dopravě v ČR v l. 1990 – 1998 zjevně nepřátelská, v l. 1996 – 1997 převzala železnice přepravu severočeského uhlí z Lovosic do elektrárny Chvaletice. Byla o dost rychlejší, o 25 – 33 % levnější (náklady vodní dopravy citelně zvyšují náklady na překládání uhlí z vlaků na lodě v Lovosicích) a netrpěla vysokými, nízkými či zamrzlými vodními stavby. Stalo se tak přesto, že vodní doprava užívá v ČR vodní cesty bezplatně, zatímco železniční doprava si až do 31. 12. 2002 své dopravní cesty musela s jistým státním příspěvkem financovat za své. Po té je bude financovat stát a železnice užívat za poplatek.

3) Studie E. 1991 argumentovala ve prospěch potřeby výstavby kanálu D-O-L přetížeností železničních tratí, potřebou jim odlehčit. Nejzatíženější tehdejší trať souběžná s kanálem D-O-L „Přerov – Ostrava“ byla v 80. letech vytížena asi na 80 %, tratě

„Pardubice – Přerov – Břeclav“ na 60 %. Proti 80. letům 20. století citelně poklesl objem železniční dopravy na výše uvedených tratích. Jejich kapacita se naopak podstatně zvyšuje výstavbou koridorů.

4) Studie E. 1991 předpokládá vzrůst vodní dopravy v ČR na 80 mil. t zboží/rok a přepravní výkon 21 mld. tkm/rok, resp. 27 – 34 mld. tkm/rok. Měla převzít 40 – 50 párů nákladních vlaků/den. Místo mohutného rozvoje nastal bezprecedentní úpadek vodní dopravy v ČR, jak ukazuje tabulka 1.

Tab. 1 – Vývoj vodní a železniční dopravy v ČR v l. 1988 – 2001 v tis. t a v mil. čistých tkm

Rok	Přeprava	index 1988	Přepr. výkon	index 1988	Žel. výkon	index 1988
1988	8866	1	1671	1	49 160	1
1989	7906	0,89	1507	0,90	46 890	0,954
1990	6370	0,72	1405	0,84	41 150	0,837
1991	5857	0,66	1507	0,90	32 679	0,665
1992	5125	0,58	1337	0,80	31 116	0,633
1993	4906	0,55	1261	0,75	25 579	0,52
1994	4991	0,56	1186	0,71	24 401	0,5
1995	4441	0,50	1348	0,81	25 468	0,518
1996	3214	0,36	1353	0,81	24 286	0,494
1997	1828	0,21	783	0,47	22 406	0,456
1998	1678	0,19	915	0,55	19 529	0,397
1999	1877	0,21	913	0,55	17 625	0,36
2000	1906	0,21	723	0,43	18 183	0,37
2001	1594	0,18	606	0,36	17 366	0,353

Zdroj: Ročenky dopravy ČR, Statistické ročenky, Ročenky ČD. Rok 1988 byl vzat jako výchozí, protože patří jak u železniční, tak i vodní dopravy v ČR mezi nejúspěšnější.

Tabulka 1 ukazuje, že transformace ekonomiky snížila výkon nákladní železniční dopravy na 35,3 % a výkon nákladní vodní dopravy na 36 % v r. 2001 proti r. 1988. Množství zboží přepraveného vodní dopravou se snížilo až na 18 %. Pro zásadní pokles vodní dopravy v ČR byl rozhodující jednak prudký pokles objemu dopravy paliv, surovin a materiálů, tedy komodit vhodných pro vodní dopravu, jednak převzetí nejvýznamnější přepravy vodní dopravy uhlí z Lovosic do Chvaletic železnici. Tato skutečnost prokazuje nekonkurenceschopnost vodní dopravy proti dopravě železniční v ČR.

5. Studie E. 1991 považuje vnitrozemskou vodní dopravu za velice perspektivní u nás i ve světě. Jak správně upozorňuje O. Štěrba, v mnoha zemích světa nastal zjevný krach říční dopravy. Klasicky v Anglii, kde byla navzdory těžkým přírodním podmínkám vybudována v 19. století jedna z nejlepších sítí vodních cest na světě. Dnes je vesměs opuštěná. Zůstaly po ní četné zničené (zkanalizované) řeky. Nejínak je tomu ve Francii. V Polsku je plavba po Odře minimální a po Visle prakticky žádná, Augustovský kanál je uzavřen a řeka Bug se přes nabízené ideální spojení do prů-

myslového Podněpří a Podoní splavňovat nebude. Z rozsáhlé říční dopravy v USA zůstala jen přeprava objemných těžkých surovin po veletocích Ohio a Mississippi. Role těchto řek je podobná roli Rýna v západní Evropě. Některé vodní cesty byly sice postaveny, ale nebyly prakticky provozovány, neboť se ukázaly jako vysoce ztrátové.

Prověrka historií ukázala, že vodní dopravě se nejvíce dařilo tam, kde nebyly dostatečné nebo vůbec žádné železnice a silnice, např. v nově obydlených a osídlovaných regionech. Klasicky v Kanadě, jež byla bílými přistěhovalci osídlena prakticky po vodě. Po vybudování základní železniční a později i silniční sítě byla vodní doprava vytlačována dopravou železniční a později i silniční.

Na menších vodních tocích a na vodních tocích v nepříznivých přírodně ekonomických podmínkách byla a je vodní doprava bez šance.

6) Studie E. 1991 uvádí úsporu nákladů na přepravu ve výši 7,127 USD/t přepravy a rok 1981, z údajů v SRN odvozuje možnou úsporu ve výši až 14,47 USD/t. Zdůvodnění použití 10 let starých cen a měny USD neuvádí. Nevysvětluje též, proč při údajně tak velké ekonomické výhodnosti vodní dopravy tato doprava v mnoha zemích prohrává. Hodit to na nedostatečné parametry vodních cest je laciné, zvláště když v zahraničí s příznivějšími parametry říčních cest je situace obdobná. I přes významná ekonomická zvýhodnění vodní dopravy nejen v ČR je tomu jinak.

Vodní doprava přitom používá své cesty v ČR zdarma, zatímco užívání silnic je zpoplatněno a železnice si až do 31. 12. 2002 své cesty financovala s jistým státním příspěvkem ze svého a od 1. 1. 2003 je užívá za poplatek. Mezinárodní vodní doprava je navíc zvýhodněna:

a) osvobozením od placení spotřební daně za pohonné hmoty na základě mezinárodní smlouvy, na rozdíl od dopravy železniční,

b) hlavní konkurent mezinárodní říční dopravy – mezinárodní železniční doprava – je zásadně znevýhodněna platnými velmi vysokými tarify, které ji v mnoha druzích přepravy činí nekonkurenceschopnou vůči silniční přepravě.

Okamžikem vstupu ČR do EU se z mezinárodní vodní i železniční dopravy ČR stane doprava vnitrostátní a tato ekonomická zvýhodnění vodní dopravy padnou. Podstatně se zvýší cenová konkurenceschopnost železniční dopravy.

Je pravda, že mezi základními druhy dopravy ČR jsou dosti nerovné ekonomické podmínky. Zvýhodňují ale hlavně silniční dopravu, jež proti dopravě železniční brala více podle mých jistě nedokonalých výpočtů od 10 mld. Kč v r. 1993 až po 30 mld. Kč v r. 1996 a 1997. V roce 2001 podle stejného metodického postupu vzala silniční doprava jen o 21,4 mld. Kč více než doprava železniční. Vše je bez rozsáhlých mimoekonomických škod na zdraví lidí a škod na přírodě, které neumíme vyčíslit. V menším rozsahu byla zvýhodněna i doprava letecká a vodní. Zdaleka nejvíce byla a je znevýhodněna doprava železniční. Hlavním konkurentem vodní dopravy v ČR je ale elektrifikovaná železnice, nikoliv silniční doprava.

7) Studie E. 1991 uvádí investiční náklady na případnou výstavbu kanálu D-O-L ve výši 4650 mil. USD za léta 1993 – 2017 v rozčlenění na čtyři věcné etapy jeho výstavby. Bližší kalkulaci neuvádí. Nelze mechanicky sčítat investice vynaložené v jednotlivých letech. Je nutné je převádět na stejný základ, tj. úrokovat je.

Je nutné zohledňovat inflaci – v minulosti skutečnou, v budoucnu předpokládanou.

Solidní je uvádět investice v domácí měně. Uvedení v dolarech lze vykládat v oficiálním kursu Kčs (při průměrném kursu Kčs/USD 29,50 v r. 1991 by šlo asi o 137,175 mld. neúrokováných Kčs) stejně jako v kursu na základě parity kupní síly (při rozdílu oficiálního kursu Kč/kurs parity kupní síly 3:1 by šlo o 45,725 mld. Kč).

Změna trasy do komplikovanějších přírodních podmínek znamená i citelné zvýšení nákladů na případnou výstavbu kanálu D-O-L.

Ing. V. Pleskot (Informace pro poradu vedení MŽP) uvádí, že podle propočtů z r. 1972 by si výstavba kanálu „Dunaj – Odra“ vyžádala asi 29 mld. tehdejších Kčs, větve „Přerov -Pardubice“ asi 23 mld. Kčs + další náklady asi 30 mld. Kčs. V cenách r. 1972 by šlo asi o 82 mld. Kčs. Po přepočtu na ceny r. 1998 by šlo asi o 370 mld. Kč včetně hraniční Moravy. Další značné investice by bylo nutné vynaložit do zkapacitnění labské vodní cesty v úseku „Mělník – Pardubice“, Odry od polského Kozlí do Štětína, na zlepšení labské vodní cesty v úseku „Magdeburg – Hřensko“ atd. Celkové náklady na navazující investice podmiňující využití kanálu D-O-L se dosud nikdo nepokusil vyčíslit nebo aspoň odhadnout. Jednalo by se řádově o miliardy dolarů. Odhad z r. 1972 je přitom jediným konkrétnějším výpočtem nákladů na případnou výstavbu kanálu D-O-L.

Částku 370 mld. Kč v cenách r. 1998 je nutné valorizovat inflací spotřebitelských cen za roky 1998-2002, tj. násobit ji koeficientem 1,1306697. Dostaneme **418,34778 mld. Kč v cenách r. 2002.**

O dalších korekcích nákladů můžeme spekulovat. Vážným problémem je skutečnost, že trasa kanálu je i dnes jen lehce tenkou čarou načrtnuta v územních plánech a že byla podstatně měněna s cílem vyhnout se místům nejostřeji bráněným ze strany ekologů. Změna směřovala vesměs do horších přírodních podmínek z hlediska nákladů výstavby, tj. znamená citelné zvýšení nákladů na případnou stavbu.

Existuje jistě vědeckotechnický pokrok. Obvykle šetří lidskou práci, nikoliv pro případnou stavbu kanálu D-O-L rozhodující materiálové náklady. Technické normy pro dopravní stavby se zpříšňovaly a dál budou zpříšňovat. Obvykle zvyšují investiční náklady staveb. O kolik, je ale těžké odhadovat. Dále je nutné připočítat náklady na nutné podmiňující investice na českém i německém Labi, polské Odře ad.

Zajímavé je i srovnání uvažovaných investic do jiných druhů dopravy v ČR, viz tab. č. 2.

Srovnatelnost uvedených dat je omezená mimo jiné i proto, že uvažované investice nejsou převedeny na srovnatelný čas. Přesto dává tabulka 2 alarmující zjištění. I když je koncepce výstavby dálniční sítě v ČR zjevně předimenzovaná a na rozdíl od kanálu D-O-L pokrývá rozhodující dopravní směry v celé ČR, má stát méně než značně podhodnocené náklady na pří-

Tab. 2 – Vybrané plánované neúrokované investice do rozvoje infrastruktury základních druhů dopravy v ČR

Doprava	Období	Náklady (mld. Kč)	Podíl na nákl. přepravě	Věcné záměry	Financování
Železniční	1996 – 2010	115,3	29,23%	1.+2. koridor + uzly	veřejné
Silniční	1999 – 2010	350	67,76%	dálniční komunikace	veřejné
Letecká	1997 – 2010	31	zanedbatelná	hlavně Ruzyně	soukromé
Vodní	25 let	min. 418,35	1,02%	jen kanál DOL	veřejné

Zdroj: koncepce dopravních sítí, internet MD ČR, 7. 4. 2003, ČD, Pleskot, ročenky dopravy.

padnou výstavbu kanálu D-O-L. Železniční koridory 1. a 2. s uzly a spojovacím koridorem Č. Třebová – Přerov, jež jsou v souběhu s trasou kanálu a labskou vodní cestou, mají stát 115,3 mld. Kč, tj. jen asi 27,56 % uvažovaných podhodnocených investic na kanál D-O-L. Stejně jako dálnice mají sloužit jak nákladní, tak osobní dopravě. Vodní doprava se na objemu nákladní dopravy ČR podílela v r. 2001 pouze 1,02 %. Výkony nákladní železniční dopravy ČR byly v r. 2001 asi 28,66x vyšší než výkony vodní dopravy, výkony nákladní silniční dopravy byly vyšší asi 66,43x než výkony vodní dopravy v ČR.

8) Studie E. 1991 předpokládá vícezdrojové financování. Hlavní prosazovatelé kanálu D-O-L též mluvili o samofinancovatelnosti jeho výstavby, na základě těžby a vývozu ložisek šterkopisků do Rakouska, tj. na základě drancování našeho nerostného bohatství. Dnes není pochyb, že studii E. 1991 údajně soukromý záměr a.s. Ekotrans Moravia financovaný z vlastních a půjčených zdrojů byl změněn na záměr veřejný s požadavkem na 100% financování z veřejných rozpočtů včetně rozpočtu EU.

9) Dle Studie E. 1991 by voda v kanálu D-O-L měla cirkulovat v uzavřeném kruhu. Nutí ji k tomu extrémní chudoba značné části vodních toků přilehlých ke kanálu D-O-L. Jistě by to znamenalo zásadní zvýšení jeho provozních nákladů, což studie E. 1991 neuvádí.

10) Dle studie E. 1991 vodní doprava v ČR vykazuje nejmenší ekologická negativa. Toto tvrzení lze potvrdit jen u dopravního hluku, kde vodní doprava vychází bez problémů.

11) Měrné emise škodlivin uvedla studie E. 1991 pro poměr vodní doprava : motorová železnice : elektrifikovaná železnice : silniční doprava jako 100 : 177 : 199 : 330 + rezerva na snížení 30% při zlepšení plavebních podmínek u vodní dopravy na dolním Labi. Celkově škody na zdraví lidí vlivem exhalací z dopravy odhadla na 2,5 mld. Kčs/rok. Jak k daným číslům došla, neuvědla. Měrné i absolutní emise škodlivin základních druhů motorové dopravy byly v ČR poprvé solidněji určeny až v r. 1996 CDV Brno. Později byly zpřesňovány. Zpětný výpočet výše uvedené tvrzení studie E. 1991 zpochybňuje, viz tabulka 3.

E. 1991 neuvádí způsob ocenění škodlivosti jednotlivých druhů škodlivin z motorové dopravy. Rozdíly v měrné náročnosti základních druhů nákladní motorové dopravy na jednotlivé druhy škodlivin jsou ale

malé. Tabulka 3 ukazuje, že měrná emisní zátěž nákladní motorové dopravy nebyla u železniční dopravy vyšší o 77 %, ale jen o 5,8 – 18,2 % vůči vodní dopravě, zatímco nákladní silniční doprava ji měla vyšší ne o 330 %, ale jen o „minus 12 % – plus 39 %“ dle jednotlivých základních škodlivin.

Tab. 3 : Emisní náročnost motorové nákladní dopravy v r. 1990 v ČR

Položka/druh dopravy	Motor. žel.	Vodní	Silniční
Dopr. výkon (mld. tkm)	6,33	1,41	16,82
v % – Vod. D. = 100	448,93617%	100%	1192,9078%
Emise tuhé v t	642	122	1375
Na výkon – VD = 100	1,17217	1	0,94479
Emise SO ₂ v t	233,5	44	548
Na výkon – VD = 100	1,1820875	1	1,0440494
Emise NO _x	9 850	1900	20 000
Na výkon – VD = 100	1,154777	1	0,8824082
Emise CO	8 500	1600	26 500
Na výkon – VD = 100	1,1833531	1	1,3884141
Emise VOC	1 900	400	6000
Na výkon – VD = 100	1,0580569	1	1,2574316

Zdroj: data ze studie Doprava a životní prostředí v ČR v r. 2001, CDV Brno 2002, vlastní výpočty. Emise z motorové trakce železniční dopravy byly rozděleny mezi osobní a nákladní dopravu v poměru 50 : 50 %.

Tyto skutečnosti prodělaly v letech 1990 – 2001 značné změny. Náročnost základních druhů motorové nákladní dopravy na emise v ČR v r. 2001 ukazuje tabulka 4:

Tab. 4 – Náročnost motorové nákladní dopravy na emise v t v ČR v r. 2001

Druh emise	Silniční	Motor. želez.	Vodní	Celkem bez EŽ	Elektr. železnice
CO	82 900	3 434	700	87 034	273,573
NO _x	47 900	3 966	800	52 666	1 986,834
VOC	18 800	774	200	19 774	
SO ₂	1 257	94	19	1 370	11 890,338
tuhé	2 888	259	52	3 199	728,339
objem přeprav	40,26	1,97	0,61	57,75	14,91

Zdroj: MDS, CDV Brno, vlastní výpočty. Podíl osobní dopravy na motorové trakci železniční dopravy byl odhadnut na 48,366% v r. 2001. Objem přeprav je v mld. tkm. V tomto poměru byly korigovány emise přiřčené CDV Brno motorové trakci železniční dopravy. Výpočet emisí způsobených výrobou elektřiny pro elektrickou trakci železniční dopravy bude dále uveden v tabulkách č. 5 a 6.

Podíl vodní dopravy na výkonech motorové nákladní dopravy bez elektrické trakce železniční dopravy = 1,42 %, což přibližně odpovídá jejímu podílu na emisích tuhých (1,63 %), SO₂ (1,39 %) a NO_x (1,52 %) z motorové nákladní dopravy. Měrné emise CO (0,8 %) a VOC (1,01 %) má vodní doprava mírně nižší. I když má vodní doprava lehce nižší měrné emise v rámci motorových druhů nákladní dopravy, je rozdíl malý.

Obtížně se určuje emisní náročnost elektrické trakce železniční dopravy, protože měrné emise běžných škodlivin připadající v ČR na výrobu průměrné kWh elektřiny nejsou známy.

Přibližnou náročnost výroby elektřiny na emise škodlivin lze učinit na základě údajů hlavního výrobce elektřiny v ČR a.s. ČEZ, viz tabulka č. 5:

Tab. 5 – Náročnost výroby elektřiny v a.s. ČEZ na emise v l. 1990 a 2001

Rok/emise v t	tuhé	SO ₂	NO _x	CO	C _x H _x
1990	87 280	932 934	154 293	22 104,7	6 637,7
2001	3 106	59 999	63 784	4 073	.
index	3,56%	6,43%	41,34%	18,43%	.
korekce výrobou	3,43%	6,19%	39,79%	17,74 %	.

Zdroj: vlastní výpočty na základě dat a.s. ČEZ.

Výpočet nezohledňuje saldo zahraničního obchodu s elektřinou (ČR více elektřiny vyváží než dováží), využití menší části vyrobeného tepla k vytápění, navíc se ČEZ podílel na výrobě elektřiny v ČR v r. 2001 jen asi 60 %.

Data nepotvrzují, že by vodní doprava měla nižší měrné emise než elektrická trakce železniční dopravy, viz tabulka 6:

Tab. 6 – Náročnost elektrické nákladní železniční a vodní dopravy na emise v ČR v r. 2001 v t

Položka	tuhé	SO ₂	NO _x	CO
na 1 GWh vyr. elektřiny	1,108	14,734	2,462	0,339
na 807 GWh elektřiny	728,339	11 890,338	1 986,834	273,573
na 1 mld. tkm elektr. železn.	48,849	797,474	133,255	18,348
na 1 mld.tkm vodní dopravy	85,246	31,148	1311,475	1147,541
index el. žel./vodní doprava	0,573	25,603	0,102	0,016

Zdroj: vlastní výpočty na základě dat ročenek. Elektřina počítána dle dat ČEZ. Srovnatelná data za emise VOC ani C_xH_x nejsou k dispozici. (Pozn.: 807 GWh trakční elektřiny spotřebovala elektrická trakce nákladní železniční dopravy)

Tabulka 6 ukazuje, že ekologicky šetrná je vodní doprava vůči elektrické železnici v ČR v r. 2001 pouze u emisí SO₂. U tuhých emisí a zejména u emisí NO_x a CO je ekologicky mnohem šetrnější elektrická trakce železniční dopravy.

Z hlediska emisí hlavního skleníkového plynu oxidu uhličitého CO₂ vychází elektrická trakce železniční dopravy v r. 2001 zdaleka nejpříznivěji, viz tabulka č. 7:

Tab. 7 – Výkony nákladní dopravy na emise CO₂ (č. tkm/t CO₂) v r. 2001 v ČR

Druh dopravy	Výkon (mil. tkm)	Výkon (%)	emise CO ₂ (t)	emise CO ₂ (%)	výkony na em. CO ₂
železnice elektrická	15 719	26,674	552 712	10,636	28 439,766
železnice motorová	1 906	3,26	296 000	5,696	6 439,1892
silniční	40 260	68,83	4 289 000	82,53	9 386,8035
vnitrozemská vodní	606	1,036	59 000	1,135	10 271,186

Zdroj: MDS, CDV Brno, vlastní výpočty.

Jak je vidět z tabulky 7, v nákladní dopravě ČR je na emise CO₂ zdaleka nejméně náročná elektrická trakce železniční dopravy. Na srovnatelný výkon produkuje jen 36,12 % emisí CO₂ proti vodní dopravě. Hůř než vodní doprava vychází nákladní silniční doprava a zejména motorová trakce železniční dopravy. Protože tratě souběžné s případným kanálem D-O-L jsou elektrifikované, nepůsobí motorová trakce železniční dopravy jako konkurent vodní dopravě po kanálu D-O-L.

Dle studie E. 1991 významný ekologický přínos expanze vodní dopravy – omezení spotřeby elektřiny na železnici – není odůvodněno. Fakta, významně ovlivněna zásadním snížením emisí produkovaných při výrobě elektřiny v 90. letech, ukazují, že z hlediska emisí vychází v r. 2001 elektrická trakce železniční dopravy v nákladní dopravě ekologicky zdaleka nejšetrněji.

12) Studie E. 1991 tvrdí, že případná výstavba kanálu D-O-L bude mít pozitivní vlivy na čistotu vod, na krajinu a na lužní lesy na soutoku Moravy a Dyje.

Případná výstavba kanálu D-O-L podstatně zhorší čistotu vod. Jednak nezbytná kanalizace řek citelně sníží jejich samočisticí schopnost, jednak je i vodní doprava zdrojem znečištění vod, které lze používáním čistících zařízení jen omezit, nikoliv odstranit. Ekotrans Moravíí uváděný růst prokysličování vody

vířením lodními šrouby lodí je mnohem menší než snížení prokysličování v důsledku zadržování vody vodními díly nutnými pro plavbu.

K umělému povodňování lužních lesů, bude-li nutné, není samozřejmě nutné stavět kanál D-O-L. Reálná je obava, že kanál D-O-L odčerpá množství vody z Moravy a v případě vídeňské varianty napojení kanálu D-O-L s přístavem Břeclav i Dyje. Tím by došlo k podstatnému zhoršení přírodních podmínek lužních lesů na soutoku Moravy a Dyje, s katastrofálními dopady na CHKO Záhorie na Slovensku.

13) Studie E. 1991 si mimo jiné pochvaluje, že minulé úpravy Moravy, Labe a dalších řek respektovaly potřebu řeky kanalizovat pro účely vytváření vodních cest. Neuvedla ale, že tím byly způsobeny rozsáhlé škody na vodních poměrech. Neuvedla, že kanalizace řeky znamená její zabíjení, neboť vodní tok je především ekosystém proudící vody, který těžce poškodíme, nastavíme-li mu do cesty jez nebo přehradu, stejně jako když jeho koryto upravíme, například pro potřeby plavby. Od r. 1974 šlo přitom o hrubé porušování § 17 zákona č. 138/1973 Sb., o vodách (ochrana vodních poměrů). Ochranu vodních poměrů zná i nový zákon o vodách č. 254/2001 Sb.

14) Studie E. 1991 píše o zanedbatelném záboru asi 1550 ha zemědělské půdy (nahazuje i možnost stavbou kanálu D-O-L víc zemědělské půdy získat než ztratit, např. že zábor 1300 ha zemědělské půdy bude odvrácen příslušným záбором zemědělské půdy pro výstavbu přehrady na Bečvě pro potřeby jaderné elektrárny Blahutovice). Nechávám stranou, že jaderná elektrárna Blahutovice se nestaví a v dohledné době stavět nebude a tudíž ani její výstavbu podmiňující přehrada na Bečvě. Konstatuji fakt, že z předkládaných náčrtků nelze určit zábor půdy nutný k případné výstavbě kanálu D-O-L ani její strukturu a tím ani rozsáhlé škody na rozdělené přírodě a krajině, které by případná stavba kanálu D-O-L přinesla.

K velkým a těžko napravitelným škodám by došlo, kdyby rozetnula krajinu se základním stupněm ochrany, o rozsáhlých nenapravitelných škodách v případě rozetnutí krajiny speciálně chráněné nemluvě. Škody způsobené zmrzačením krajiny prakticky není možné vyčíslit.

Trasa kanálu územně hájená v r. 1991 přetínala 25 vyhlášených a 13 nevyhlášených maloplošných zvláště chráněných území, jádro CHKO Záhorie na Slovensku, jádro dnes již vyhlášených CHKO Poodří a Litovelské Pomoraví a Chráněnou oblast přirozené akumulace vod Kvartér Moravy. Všechna tato zvláště chráněná území by případná stavba kanálu D-O-L zničila.

Od té doby prosazovatelé kanálu D-O-L trasu kanálu v některých oblastech změnili. Je pozitivní, že se má vyhnout CHKO Poodří a Litovelské Pomoraví a zřejmě i řadě maloplošných zvláště chráněných území. Je ale též jisté, že i při uvažovaném vedení trasy kanálu D-O-L mimo území obou CHKO a většinu maloplošných zvláště chráněných území napáchá ohromné škody na přírodě a krajině. Lze je rozdělit do těchto skupin:

a) rozsáhlý zábor zemědělské, lesní a ostatní půdy,

- b) velký dělicí efekt na přírodu, krajinu a osídlení,
- c) velké zohyzdění krajiny,
- d) přeměna rozsáhlých, z velké části zemědělských a lesních půd na velmi málo hodnotné půdy typu přístavišť,
- e) škody na zvláště chráněné přírodě nejde věcně vzhledem k nedostatečně stanovené trase kanálu D-O-L přesněji určit. Z velkoplošných zvláště chráněných území je nutno uvést hrozící zničení CHKO Záhorie a Chráněné oblasti přirozené akumulace vod Kvartér Moravy.

Je zřejmé, že případná výstavba kanálu D-O-L by způsobila rozsáhlé, nenapravitelné škody na přírodě a krajině, byť v rozhodující míře by šlo o krajinu jen se základním stupněm ochrany.

Současné zakreslení kanálu do územních plánů nereálně tenkými čarami s výjimkou Moravskoslezského kraje neumožňuje jeho případnou výstavbu jednoznačně ekologicky vyhodnotit.

O problémech s geologickými poměry se studie E. 1991 nezmiňuje. Informační materiál konstatuje, že geologická stavba daného území je známa jen bodově, takže rozsah hrozících sesuvů a jiných komplikací nelze bez podrobného geologického průzkumu určit.

Z výše uvedeného je zřejmé, že případná výstavba kanálu D-O-L by vyvolala jednu z největších ekologických katastrof na našem území, údajně druhou největší, hned po zničení regionu Podkrušnohorské pánve a Krušných hor intenzivní těžbou a spalováním hnědého uhlí.

15) Studie E. 1991 tvrdí, že vodní doprava je nejbezpečnější. Nejbezpečnější je ale už mnoho let letecká doprava.

16) Studie E. 1991 tvrdí, že případná výstavba kanálu D-O-L by citelně omezila povodně při trase kanálu. Jak k tomu dospěla, neuvádí. Kanalizace řek ale znamená především zásadní snížení retenční schopnosti jejich niv a koryt a tím i zvětšení povodňové vlny. Povodňová vlna by se zvětšila i z důvodu urychlení odtoku po rovných hladinách vodních děl kanálu D-O-L. Za velké povodně v červenci 1997 v minulosti provedené úpravy vodních toků, které si studie E. 1991 tolik pochvaluje, citelně snížily retenční schopnost říčních niv, což v Kroměříži znamenalo vyšší kulminační průtok řeky Moravy asi o 150 m³/s a tím i citelné zvýšení povodňových škod.

Naopak za povodně 1997 až na výjimky tzv. technická zařízení ochrany před povodněmi nejen že nic před povodní neochránila (výjimkou na Moravě byla tehdy ještě nenaplněná přehrada Slezská Harta a přehrada Vír, která kvůli opožděnému připojování vírského vodovodu měla hladinu o 10 m nižší proti normálu – obojí ale byly náhodné, nikoliv systémové efekty přehrad při stávajícím způsobu jejich využití), ale zhoršila průběh povodně rozsáhlou redukcí retenční schopnosti vodních toků a jejich niv. Nejvíce ničivé vody zadržela niva CHKO Poodří – asi 90 mil. m³ (2 prázdné Slezské Harty) a lužní les na soutoku Moravy a Dyje zadržel 55 – 60 mil. m³ vody.

17) Studie E. 1991 tvrdí, že případná výstavba kanálu D-O-L významně urychlí a zlepší rozvoj měst

a obcí při trase kanálu. Toto tvrzení blíže nespecifikuje, s výjimkou rozvoje rekreační plavby. Z hlediska regionálního rozvoje je ale podstatné, že územní ochrana trasy pro případnou výstavbu kanálu D-O-L znamená stavební uzávěru pro příslušná rozsáhlá území. Tím ochromuje rozvoj dotčených stovek obcí a desítek měst. Současně komplikuje a prodražuje rozvoj širšího okolí trasy, který musí tato omezení respektovat.

Tvrzení studie E. 1991, že případná výstavba kanálu D-O-L podstatně zvýší atraktivnost přilehlých regionů pro cestovní ruch, je mimo realitu. Atraktivnost podstatně sníží, neboť přilehlé regiony významně zdevastuje a těžce rozdělí.

18) Studie E. 1991 tvrdí, že případná stavba kanálu D-O-L přinese množství nových pracovních míst. Obří stavba kanálu D-O-L by jistý počet pracovních míst dočasně vytvořila. Odčerpání stamiliard Kč z veřejných rozpočtů na stavbu kanálu D-O-L by ale vedlo ke zrušení mnohonásobně většího počtu pracovních míst v jiných částech ekonomiky ČR.

19) Studie E. 1991 tvrdí, že případná výstavba kanálu D-O-L významně přispěje k rozvoji spolupráce se sousedními státy. Odkud takové tvrzení bere, neuvádí. V době vzniku Studie E. 1991 probíhal těžký mezinárodní spor mezi Československem a Maďarskem o dostavbu soustavy vodních děl Gabčíkovo – Nagymaros, kdy nechybělo neomalené vydírání, vyhrožování atd. Jeho základem byla zásadní změna postoje Maďarska k výstavbě vodních děl. Spor nadlouho negativně poznamenal slovensko-maďarské vztahy. Riziko, že podobný mezinárodní spor by mohl provázet i případnou výstavbu kanálu D-O-L, je značné.

Případná stavba kanálu D-O-L se týká pěti států. Čtyři z nich, Německo, Rakousko, Polsko a Slovensko, o něj nejvíce zájem. Slovenské stanovisko je negativní, neboť chce propojit Dunaj na jihu a Odru a Vislu na severu splavněním Váhu, Kysuce a Olše. Představa, že ČR donutí své sousedy změnit názor, je iluzorní.

Spor lze ale interpretovat i tak, že kromě rejdařských a stavbařských lobby ve všech pěti státech a malých skupin jimi ovlivněných úředníků státní správy a samosprávy nemá o případnou výstavbu kanálu D-O-L nikdo reálný zájem.

**Ing. Jan Zeman, CSc.,
Český a Slovenský dopravní klub**

Literatura:

- Informace o problematice průplavu Dunaj – Odra – Labe ve vztahu k usnesení vlády ČR z 10.12.2001 k návrhu řešení současné situace ve vnitrozemské a námořní plavbě ČR, materiál pro poradu vedení Ministerstva životního prostředí ČR z 21. 5. 2002
- Kol.: Vodní cesta D-O-L Ano nebo ne? Praha, Ekotrans Moravia 1991
- Statistická ročenka Životní prostředí ČR 2002, Praha, ČEÚ 2002
- Kol.: Studie o vývoji dopravy z hlediska ŽP v ČR za rok 2001, CDV Brno, květen 2002
- Ročenky dopravy ČR, MD ČR Praha
- Statistické ročenky, FSÚ, ČSÚ Praha
- Ročenky ČD, ČD Praha.
- Štěrba, O.: Říční doprava a její ekologické problémy, Zpravodaj MŽP č. 2/2003

Ekologové zvolili Ropáka a vybrali Zelenou perlu

Dne 25. dubna 2003 vyhlásili členové ekologické organizace Děti Země výsledky populární ankety o Ropáka a Zelenou perlu roku 2002. Titul Ropák roku získává každoročně osoba, která se prosazováním nějaké stavby či záměru, vydaným rozhodnutím či budováním stavby nejvíce zasloužila o poškození životního prostředí. Zelenou perlu lze získat za „nejpodařenější“ antiekoologický výrok.

Mezi členy více než stočlenné nezávislé komise, která rozhodovala o již 11. českém Ropákově a 8. Zelené perle, patřil např. ekolog Ivan Dejmal, sociolog Jan Keller, filozof Erazim Kohák, písničkáři Jaroslav Hutka a Pepa Nos, teatrolog Vladimír Just a další osobnosti.

Titul **Ropák roku 2002 získal Ing. Pavel Švarc, generální ředitel a předseda představenstva Unipetrolu, a. s. Praha a předseda představenstva Spolany, a. s. Neratovice**, který získal celkem 274 bodů. Dle názoru porotců nesl hlavní zodpovědnost při únicích toxických látek ze Spolany při srpnových povodních i mimo ně, dále byl zodpovědný za nedostatečné protipovodňové zabezpečení objektů a pozemků zamořených rtutí a dioxiny ve Spolaně, za systematické odmítání převzetí odpovědnosti za vzniklé škody a za neochotu odškodnit občany postižené úniky chlóru, dioxinů a dalších toxických látek ze Spolany během povodní, za neposkytování informací souvisejících s kontaminací Spolany a jejího okolí veřejnosti, za bagatelizování zdravotních a ekologických rizik vyvolávaných starými ekologickými zátěžemi, za urychlené spouštění nejnebezpečnějších technologií chlorové chemie po odstávce způsobené výbuchem a povodněmi bez dokončené bezpečnostní zprávy Spolany a jejího projednání s veřejností, za ignorování výzev ke zjištění znečištění Spolany toxickými látkami a konečně i za osobní angažovanost na přidělení několikamiliardové veřejné zakázky na sanaci Spolany bez výběrového řízení.

Na druhém místě se v anketě umístil **Ing. Jaromír Schling, ministr dopravy a spojů (ČSSD)**, který získal 252 bodů. Ekologové mu přičítají zodpovědnost při prosazování dálnice D47 na Ostravsku bez veřejné kontroly vypsáním veřejné soutěže na její výstavbu, dále snahu zrušit zákaz plavby člunů a skútrů se spalovacími motory na přehradách (zejména na Slapech a Orlíku). V neposlední řadě dostal cenu i za návrh zrušit Ministerstvo životního prostředí jako škodlivý a nepotřebný resort.

Na třetím místě skončil **Jaroslav Foldyna, zástupce hejtmána a zastupitel Ústeckého kraje (ČSSD)** s 225 body, a to především za trvalé prosazování výstavby dvou vodních stupňů v CHKO České středohoří a CHKO Labské pískovce, za prosazování výstavby dálnice D8 přes CHKO České středohoří a přírodní park Východní Krušné hory a rovněž za návrh zrušit Ministerstvo životního prostředí z důvodu, že v březnu 2002 dle zákona o posouzení vlivů na životní prostředí MŽP vydalo nesouhlasné stanovisko k vybudování dvou vodních děl na dolním Labi v Malém Březně a v Prostředním Žlebu.

Zelenou perlu roku 2002 získal Miroslav Bindr, zemědělský podnikatel z Jemnic a nájemce pozemků u Rajchářova (187 b.), za výrok „*Já mám jiný starosti, než se s... s nějakým záborníčkem křivým, nebo medovým, nebo co. A s... na ty jejich ptáky. Neznají hranici, kde je pták a kde je člověk.*“ (z článku Hranice mezi ptákem a člověkem, Respekt č. 49, 2. 12. 2002).

Na druhém místě skončil výrok **Pavla Švarce**, generálního ředitele a předsedy představenstva Unipetrolu, a. s. Praha a předsedy představenstva Spolany, a. s. Neratovice (176 bodů): „*V podstatě jsme nachlorovali Labe... S nadsázkou se dá říci, že jsme něco učinili i pro hygienu.*“ (vysvětlení účinků 80 tun chlóru, který unikl do Labe při zatopení Spolany, a. s. Neratovice v srpnu 2002 – z článku Obsluha neměla povolení k přečerpání chlóru, Právo, 26. 8. 2002).

Třetí místo obsadil **Jiří Novák, náměstek ředitele Státního fondu dopravní infrastruktury (141 bodů)**: „*Neznám žádný případ ani u nás doma ani v zahraničí, že by se krajina poškodila tím, že přes ni prochází dálnice.*“ (obhajoba výstavby dálnic, zejména dálnice D3 Praha – České Budějovice, výrok je z filmového dokumentu Hra o krajinu, Česká televize – ČT 2, 16. 1. 2002)

Pla

SEA 2003

CENA NADACE SASAKAWA PEACE FOUNDATION
ZA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Japonská nadace Sasakawa Peace Foundation (SPF) vyhlašuje veřejnou soutěž o Cenu nadace za životní prostředí pro **neziskové návladní organizace. Ceny 6 000, 4 000, a 2 000 USD**

budou uděleny za **projekty realizované v roce 2002** netechnologického a nekomerčního charakteru, které významně napomohly změnám v přístupu k ochraně a tvorbě životního prostředí, uskutečněné se v souladu s principy trvale udržitelného života, a to za aktivní účasti jiné neziskové organizace nebo veřejnosti.

Příhlášky je nutné odevzdat **do 20. června 2003** do sídla nadace Sasakawa.

Další informace na <http://granty.ecn.cz>.

Pro doplňující informace můžete kontaktovat Danielu Hátlovou na telefonním čísle: 224 224 097 (i záznamník a fax), na mobilním telefonu 603/294 811 anebo e-mailem na adrese: sasakawa@ms.pragonet.cz

Ediční činnost Ministerstva životního prostředí

Ediční činnost MŽP je poměrně rozsáhlá. S novým územním uspořádáním se cesta publikací MŽP přes naše odbory výkonu státní správy (jsou v Praze, Českých Budějovicích, Plzni, Chomutově, Liberci, Hradci Králové, Brně, Olomouci a Ostravě) na referáty životního prostředí okresních úřadů přerušila. Proto jsme začali hledat nové spojení, například jsme začátkem tohoto roku rozesílali balíček publikací a periodik na všech 205 obcích s rozšířenou působností s prosbou,

aby zaslané materiály – pokud je okamžitě nepotřebují – předali do místní knihovny.

Odbor vnějších vztahů MŽP zároveň připravil novou možnost objednávání publikací. Tituly je sice možné posílat zájemcům poštou (nutno však počítat s poštovním a balným), ale preferujeme osobní odběr. Zatím jsme se dohodli pro nabídku našich publikací s nevládními organizacemi v následujících místech:

Brno – EkoCentrum Brno, Ponávka 2, 602 00 Brno, e-mail: ecb@ecb.cz, tel. 545 246 403

České Budějovice – ROSA, Nádražní 55, 370 01 České Budějovice, e-mail: rosa@ecn.cz, tel. 387 432 030

Chrudim – ZO ČSOP 44/16 Klub ochránců SPR Habrov, e-mail: zelenydum@iol.cz, tel. 469 620 141

Liberec – Společnost pro Jizerské hory, U Jezu 10, 460 01 Liberec, e-mail: jizerky@iol.cz, tel. 486 131 091

Most – Ekologické centrum Most pro Krušnohoří, Budovatelů 2830, 434 37 Most, e-mail: ecmmost@vuhu.cz, tel/fax: 476 703 992

Plzeň – Ametyst, Sokolovská 54, 323 00 Plzeň, e-mail: plzen@sev-ametyst.cz, tel. 377 444 084

Praha 1 – PRO-BIO LIGA, Truhlářská 20, 110 00 Praha 1, e-mail: janazel@volny.cz, tel. 604 202 640

Praha 10 – Český ekologický ústav, Kodaňská 10, 100 00 Praha 10, e-mail: zdenka.lepkova@ceu.cz, tel. 267 225 214

Praha – MŽP (určeno pro osobní odběr knihoven a pracovníků resortu Ministerstva životního prostředí, při způsobu doručení poštou bude objednávka předána Českému ekologickému ústavu), e-mail: fhrdlicka@env.cz, tel. 267 122 549

Vlašim – 02/09 ZO ČSOP Vlašim, Pláteníkova 264, 258 01 Vlašim, e-mail: vlasim@csop.cz, tel. 317 845 169

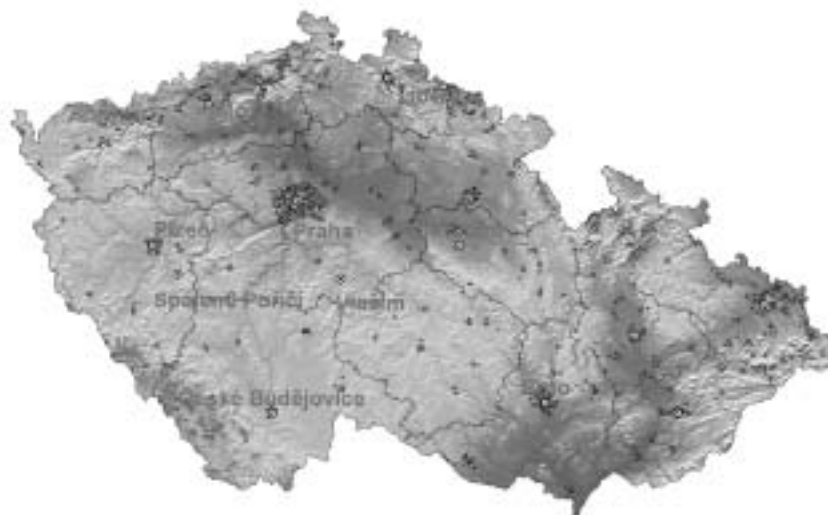
Zlín – CpkP střední Morava, Gahurova 292, 760 01 Zlín, e-mail: zuzana.misunova@cphp.cz, tel. 777 793 716

Naším cílem je mít distribučního partnera nejen v každém kraji, ale v každém regionu. Podotýkám, že pro státní správu, samosprávu a pro veřejně přístupné knihovny se snažíme dodávat naše tituly bezúplatně.

Periodika se nadále objednávají u SEVTu – **SEVT** a. s., Pekařova 4, 181 06 Praha 8-Bohnice, e-mail: sevt@sevt.cz, tel. 233 551 711, fax 233 553 422. Některá čísla Věstníku MŽP však budou rozeslána opět všem 205 „trojkovým“ obcím.

*PhDr. František Hrdlička,
vedoucí odd. pro vnější komunikaci
OVV MŽP*

Mapka ukazuje stav v dubnu 2003.

Zpravodaj MŽP vydává Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 100 10 Praha 10-Vršovice, tel.: 267 122 549 • Odpovědná redaktorka RNDr. Jana Plamínková, tel.: 251 817 302, e-mail: jplaminkova@volny.cz • Administrace a objednávky SEVT a. s., Pekařova 4, 181 06 Praha 8-Bohnice, tel.: 233 551 711, fax 233 553 422, e-mail: sevt@sevt.cz • Roční předplatné Věstník & Zpravodaj MŽP s přílohou EIA 750 Kč • Sazba: Informica, výtiskla Tiskárna PeMa, Praha • Vychází 12x ročně • Číslo 6/2003 předáno do tisku 2. 5. 2003.

ISSN – tištěná verze 0862-9005